

Samen in verscheidenheid

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Samen in verscheidenheid

**Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten
Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten**

BIJLAGEN

Colofon

Opdrachtgever: Gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Titel: Samen in verscheidenheid: beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Status: eindversie

Datum: juli 2017

Auteurs: ir. L.J. Keunen (RAAP) & mr. D. Jansen (Buro Waalbrug)

ISSN: 0925-6229

RAAP
Postbus 5069
1380 GB Weesp

Buro Waalbrug
Postbus 165
6640 AD Beuningen

INHOUD

Bijlagen en kaartbijlagen

Bijlage 1.	Inventarisatie wetgeving en beleid.
Bijlage 2.	Beschrijving planologische borging per gemeente.
Bijlage 3.	Cultuurhistorische analyse.
Bijlage 4.	Toelichting op de waarderingskaarten.
Bijlage 5.	Overzicht van karakteristieke bebouwing in Wijchen, Heumen en Beuningen.
Bijlage 6.	Maatschappelijke initiatieven.
Bijlage 7.	Cultuurhistorische trends in de maatschappij.
Bijlage 8.	Projectideeën.
Kaartbijlage 1.	Waarderingskaarten Wijchen, Heumen, Beuningen en Druten.
Kaartbijlage 2.	Cultuurhistorische beleidskaart.

Bijlage 1 – Inventarisatie wetgeving en beleid

B1.1 Rijk

B1.1.1 Modernisering Monumentenzorg (MoMo)

Op 1 januari 2012 zijn de wetwijzigingen in werking getreden die het gevolg waren van de modernisering van de monumentenzorg, in het kort MoMo genoemd. Deze modernisering werd in 2009 aangekondigd in de vorm van een beleidsbrief. Het belangrijkste vertrekpunt daarin was dat de monumentenzorg voortaan in de eerste plaats gebieds- en ontwikkelingsgericht diende te zien, en niet langer in de eerste plaats object- en behoudsgericht. Om die wensen te kunnen operationaliseren werden drie beleidspijlers vormgegeven:

1. De opdracht uit het Besluit ruimtelijke ordening (zoals dat per 1 januari 2012 komt te luiden) aan gemeenten om "rekening te houden" met cultuurhistorische waarden is een generieke bepaling. Deze opdracht is in algemene termen gesteld, maar is zeker geen vrijblijvende opdracht. Het is immers niet mogelijk om rekening te houden met cultuurhistorische waarden zonder te weten waarover men het eigenlijk heeft. Daarvoor zal altijd een degelijk cultuurhistorisch onderzoek nodig zijn. Op het moment dat die op tafel ligt, zal dat in de verdere besluitvorming een bepalende factor zijn die in alle openheid moet worden afgewogen (Brief van staatssecretaris H. Zijlstra aan de Eerste Kamer, 27 mei 2011).

Pijler 1: Cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening. Van gemeenten werd verwacht¹ dat zij voortaan voorafgaand aan het vaststellen van een bestemmingsplan een cultuurhistorische analyse zouden laten uitvoeren en daar vervolgens een afweging over te maken of, en zo ja hoe, deze waarden in het bestemmingsplan zouden worden opgenomen.

Pijler 2: Krachtiger en eenvoudiger regelgeving. Eigenaren van (gebouwde) monumenten kregen meer ruimte voor eigen afwegingen.

Pijler 3: Bevorderen van herbestemmingen. Door maatschappelijke veranderingen hebben steeds meer gebouwen, complexen, terreinen en landschappen behoefte aan een nieuwe functie. Het gebrek aan een functie is immers een bedreiging voor het voortbestaan van het object.

Deze voornemens hebben ertoe geleid dat op 1 januari 2012 onder meer de Monumentenwet en het Besluit ruimtelijke ordening zijn gewijzigd. In het Bro is nu de afwegingsverplichting over cultuurhistorie in het kader van de ruimtelijke ordening verwerkt, in de Monumentenwet zijn vergunningvrije activiteiten met betrekking tot monumenten en in beschermde gezichten opgenomen.

B1.1.2 Monumentenwet 1988

De basis voor de landelijke monumentenzorg wordt gevormd door de Monumentenwet 1988, die in 2007 is gewijzigd in verband met de inwerkingtreding van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) en in 2012 andermaal in verband met de implementatie van de Modernisering Monumentenzorg. De

wet bepaalt onder meer dat gemeenten een monumentencommissie moeten hebben om te kunnen adviseren over vergunningaanvragen. Wijchen en Druten hebben een eigen monumentencommissie (al dan niet met inbreng van het Gelders Genootschap), Beuningen en Heumen kennen een Commissie Ruimtelijke Kwaliteit die in zijn geheel vanuit het Gelders Genootschap wordt bemand. De taak om rekening te houden met aanwezige of te verwachten ondergrondse archeologische waarden komt ook voort uit de Monumentenwet.

B.1.1.3 Besluit algemene regels ruimtelijke ordening

In het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening zijn regels opgenomen met betrekking tot nationale ruimtelijke belangen. In dat kader zijn regels opgenomen die betrekking hebben op erfgoederen met een universele waarde. Hieronder wordt het volgende verstaan:

Als erfgoed van uitzonderlijke universele waarde worden aangewezen:

- Nieuwe Hollandse Waterlinie;
- Romeinse Limes;
- Werelderfgoed De Beemster;
- Werelderfgoed De Stelling van Amsterdam.

Deze erfgoederen komen niet voor in de gemeenten Beuningen, Druten, Heumen en Wijchen.

B1.2 Regionaal (w.o. provincie)

B1.2.1 Cultuur- en erfgoedprogramma 2013-2016

De provincie Gelderland heeft haar ambities met betrekking tot cultureel erfgoed vastgelegd in het Cultuur- en erfgoedprogramma 2013-2016. Hierin zijn enkele zaken veranderd na het aflopen van het voorgaande Belvoir-beleid. De ontwikkelingsgerichtheid van MoMo is erin verankerd door cultuur te zien als bouwsteen voor ontwikkeling. Daarnaast wil men de provincie niet meer louter van een subsidiërende kant laten zien, maar als professioneel partner waarin ook ruimte moet zijn voor tegenprestaties. Door dit partnerschap uit te dragen hoopt men ook te bereiken dat de maatschappij meer bij cultuur en erfgoed betrokken wordt. De provincie ziet zichzelf als partner, regisseur, financier en makelaar/verbinder. Door een beperktere hoeveelheid middelen worden bovendien scherpere keuzes gemaakt. Bij cultureel erfgoed wordt gekozen voor het overdragen en beleefbaar maken van de historie en het zichtbaar maken door middel van zichtbare kunst en ontwerp.

Om doelen te bereiken heeft de provincie het initiatief genomen om met gemeenten tot bestuurlijke afspraken te komen in de vorm van een cultuur- en erfgoedpact. Bij de initiatieven waarover afspraken worden gemaakt kiest de provincie voor een ondersteuning van de uitvoering, en minder van de coördinatie. De provincie maakt middelen vrij voor het ondersteunen van cultuurfestivals (w.o. erfgoedfestivals), het bevorderen van innovatieve kennis en vakmanschap voor het behoud en ontwikkeling van erfgoed, het ondersteunen musea en daarmee verbonden partijen en activiteiten (inclusief het onderzoeken van de mogelijkheden voor een leerstoel 'Erfgoed van Gelderland'), het bevorderen van herbestemming en het investeren in onderzoek naar en praktische werkzaamheden aan typische Gelderse, actuele thema's (buitenplaatsen, cultuurhistorie van bos en natuur, militaire linies). Hierin komt het zogenaamde 'provinciaal belang' naar voren.

De contourennota geeft een praktische uitwerking van het genoemde programma en benoemt de besteding van de structurele middelen.

B1.2.2 Visie Waalweelde (2009)

Het totale project Waalweelde wil, in haar eigen woorden, *de Waal en haar omgeving mooier, veiliger, natuurlijker en economisch sterker (...) maken*. Onder regie van de provincie Gelderland werken verschillende partijen samen. Cultuurhistorie is één van de zeven thema's, naast Veiligheid, Natuur, Bedrijvigheid, Wonen, Recreatie en toerisme, Energie en Klimaat. Vanwege de geografische ligging zijn van de vier gemeenten hierbij alleen Druten en Beuningen betrokken. In deze gemeenten gaat het om een tiental geformuleerde projecten, vooral praktisch gericht zoals de omvorming van bedrijventerreinen naar woningbouw, het graven van nevengeulen en de ontwikkeling van nieuwe natuur.

B1.2.3 Toeristische herpositionering Rijk van Nijmegen (2013)

Deze visie is tot stand gekomen door een samenwerking van het Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem-Nijmegen, de gemeenten en het bedrijfsleven. Er is een toeristische visie ontwikkeld om het merk Rijk van Nijmegen beter op de kaart te zetten. Cultuur en cultuurhistorie vormen een belangrijke pijler onder de visie. Hier spelen het Romeins verleden, de middeleeuwen en de Tweede Wereldoorlog als thema's die meer zichtbaar en beleefbaar gemaakt zouden moeten worden.

B1.2.4 Deltaprogramma (2014)

Om de veiligheid in onze delta te vergroten is in de afgelopen jaren het Delta-programma uitgewerkt. Het Deltaprogramma van 2014 is de vierde op rij. Voor onze regio zijn binnen het deelprogramma Rivieren de regio's Waal en Bedijkte Maas van belang. Alhoewel dit uiteraard niet het hoofddoel is, heeft cultuurhistorie wel een nadrukkelijke plek in het programma.

Cultuurhistorie wordt, net als natuurontwikkeling en recreatie, gezien als 'mee-koppelkans' en net als leefbaarheid, landschap en natuur een 'aandachtspunt'. Binnen ons gebied zijn retentiegebieden van Keent en Wijchen-Heumen en dijkverleggingen bij Heumen en Overasselt voorzien waar het om de Maas gaat.

B1.3 Gemeenten

B1.3.1 Algemeen

Gemeenten zijn de eerst aangewezen overheidslaag als het gaat om het beschermen van het brede erfgoed. Zij staat dicht bij de burger en is daarnaast voor een groot aantal typen ingrepen het bevoegd gezag.

In bestemmingsplannen komt het thema cultuurhistorie als zodanig in veel gevallen maar heel beperkt terug. Zo vinden we in het Bestemmingsplan Buitengebied van Heumen (2009) een toelichting op de monumentale bebouwing (geregeld via Monumentenwet 1988 en monumentenverordening), de molens (met regels ten aanzien van bebouwing in de omgeving) en de bescherming van archeologische waarden. Veel vaker zijn cultuurhistorische kwaliteiten verweven met thema's als waardevol landschap. Tekenend is de eerste zin van de paragraaf onder het kopje 'landschap' in voornoemd bestemmingsplan, wanneer het Streekplan 2005 van de provincie Gelderland wordt aangehaald: *Gelderland omvat een grote variatie aan landschappen met een rijke cultuurhistorie*. Kennelijk wordt het cultuurhistorische aspect van alle andere aspecten in de landschappen het meest relevant geacht. In de doelstelling van het bestemmingsplan is dan ook opgenomen dat het bestemmingsplan een bescherming van waarden en belangen biedt, waartoe ook archeologische en cultuurhistorische waarden behoren.

B1.3.2 Beuningen

Waterplan (2005)

Het Waterplan van de gemeente Beuningen was vooral gericht op kwaliteit en veiligheid. Cultuurhistorie vormt geen expliciet onderdeel van het plan.

Landschapsontwikkelingsplan (2006)

In december 2006 werd de landschapsvisie 'Landschap in beweging' voor de gemeenten Beuningen, Druten en Wijchen afgerond en vervolgens in 2007 door de drie gemeenteraden vastgesteld. De samenhang en identiteiten van het historisch cultuurlandschap, onderscheiden in meerdere landschapstypen, vormen hierin het raamwerk voor nieuwe ontwikkelingen. Afhankelijk van het landschapstype is het cultuurhistorisch karakter hier sterker of minder sterk in de visie richting de toekomst aanwezig. Zo is in de uiterwaarden van Waal en Maas meer ruimte voor natuur en rivierdynamiek geboden, terwijl op de Waal-oeverwallen het kleinschalige historisch cultuurlandschap vertrekpunt is.

Expliciet wordt uitgesproken dat aardkundige en archeologische waarden behouden en versterkt moeten worden en dat cultuurhistorische waarden behouden moeten blijven en als inspiratiebron gebruikt moeten worden, omdat zij bijdragen aan de identiteit van de landschapstypen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen behoud (beschermde stads- en dorpsgezichten, gemeentelijke en rijksmonumenten, de omgeving van de monumenten) en versterking van ruimtelijke patronen zoals dijken, achterkades, wielen, wagen- en verkavelingspatronen etc. door deze structuren op te nemen in ontwerpen. Daarbij kan worden teruggegrepen op meerdere referentieperioden. Waar mogelijk wordt gestreefd naar educatief of recreatief gebruik van waardevolle objecten. De relatie tussen de hedendaagse landschappen, de historische achtergronden ervan en de mogelijkheden die dat voor de toekomst biedt komt in het plan duidelijk naar voren.

In oktober 2007 is vervolgens het eerste uitvoeringsplan afgerond. Hierin zijn vier thema's met bijbehorende doelen geformuleerd, namelijk a) behouden en versterken landschap, b) economische dragers landschap, c) ecologisch netwerk en d) toegankelijkheid. Alle thema's hebben een directe relatie met de cultuurhistorische waarden in het landschap, maar met thema a) is de relatie met meest duidelijk.

Om de doelen te kunnen bereiken is sturing nodig, mogelijk in volgorde van passiviteit naar activiteit: faciliteren, stimuleren en actief sturen. Om de gewenste doelen te kunnen bereiken is volgens de opstellers ook verankering in gemeentelijk beleid noodzakelijk. Het betreft het bestemmingsplan buitengebied, de welstandsnota, notitie recreatie en toerisme, monumenten, economisch beleidsplan, waterplan en het milieubeleidsprogramma.

In het uitvoeringsplan zijn uiteindelijk 15 in 2007 lopende projecten benoemd en 15 projecten voor de periode 2008-2012. In 2013 is een nieuw uitvoeringsprogramma vastgesteld, dat een looptijd tot 2018 heeft. Hierin zijn projecten opgenomen met directe cultuurhistorische relevantie en met indirecte cultuur-

historische relevantie, zoals landschapsontwikkelingsprojecten. Hieronder een selectie:

- Gebiedsuitvoeringsprogramma Maas en Waal (GUP) (indirect);
- Landschappelijke inpassing (bedrijfs)bebouwing (indirect);
- QR-codes op cultuurhistorisch waardevolle plaatsen (direct);
- Cultuurhistorische landschapselementen, herstel, belevingbevordering en aanleg (direct);
- Maasheggenherstel, deel van cultuurhistorische landschapselementen (direct);
- Bevorderen herkenbaarheid historische waterlopen (direct);

Elk jaar wordt het uitvoeringsplan van het landschapsontwikkelingsplan geëvalueerd. De concrete projecten komen hierin aan de orde.

Erfgoedverordening en restauratiesubsidieregeling (2010)

Op 6 januari 2011 trad de huidige erfgoedverordening van de gemeente Beuningen in werking. In deze verordening zijn de mogelijkheden om gemeentelijke monumenten te kunnen aanwijzen vastgelegd, en is bepaald welke regels gelden met betrekking tot de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Ook zijn hierin de regels vastgelegd met betrekking tot beschermde archeologische monumenten en gebieden met specifieke archeologische verwachtingswaarden. Tenslotte is hierin een subsidieregeling ten aanzien van gemeentelijke monumenten uitgewerkt.

Structuurvisie (2012)

Op 8 mei 2012 werd de structuurvisie 'Groen en dynamisch' vastgesteld door de gemeenteraad van Beuningen. Hierin zijn de hoofdlijnen van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen voor de komende 10 tot 20 jaar vastgelegd. Hierin zijn structuurvisies voor deelgebieden uit de jaren ervoor gecombineerd met een nieuwe visie voor het overige gedeelte van het gemeentelijk grondgebied. Cultuurhistorie komt als onderwerp meerdere malen in de structuurvisie voor. Als hoofdpoging is geformuleerd om de cultuurhistorische waarden onder de structuur van het dorp Beuningen meer zichtbaar te maken. Daarnaast is uitgesproken dat de landschappelijke en cultuurhistorische waarden steeds het uitgangspunt zijn bij de ontwikkeling van Ewijk. Daar houdt de aandacht voor cultuurhistorie echter niet op. Op een groot aantal andere pagina's in de structuurvisie wordt impliciet naar cultuurhistorische waarden verwezen, bijvoorbeeld waar het gaat om de kwaliteitsverbetering van oude linten in Weurt door deze te herinrichten met aansluiting op de historische karakteristiek.

De scheidslijn tussen 'landschappelijke waarden' en 'cultuurhistorische waarden in het landschap' is vaak erg dun. Bij de afronding van Ewijk is men van plan het landschap te gebruiken als onderlegger. Daarbij doelt men op het gebruiken als vertrekpunt van 'landschapskenmerken, zowel in het veld herkenbare elementen als historische verwijzingen, archeologie en bodemtechnische bijzonderheden'. In het stedelijk gebied van Ewijk vormen de historische linten het vertrekpunt. Voor het uiterwaardengebied geldt dat 'behoud, versterken van de leesbaarheid van het landschap en behoud van cultuurhistorische elementen' één van de (deel)hoofdoggaven is. Op de oeverwallen vormen enkele bijzondere historische structurende elementen van het rivierengebied (paden over kwelkades, voormalige loop dijk, landgoederen) de dragers.

Wanneer we vervolgens weer opschalen zien we dat - ook al wordt het soms niet expliciet als historisch benoemd - in grote lijnen de historische landschapsstructuur van oeverwallen, uiterwaarden en kommen als waardevol wordt gezien, met in de bebouwde kommen een wat meer genuanceerde benadering op specifieke onderdelen of in specifieke (delen van) kommen. Met name ten noorden van de A50-N322 zijn ontwikkelingen voorzien met een groot ruimtebeslag, zoals de zandwinning Beuningse Plas en de zandwinningslocatie H1 bij Winssen.

Groenbeleidsplan (2012)

In het groenbeleidsplan van de gemeente Beuningen komt cultuurhistorie als één van de andere 'functies' voor die bij de visievorming betrokken is, naast spelen, water, archeologie en recreatie. Dit komt onder meer terug in de historische linten als speciaal aandachtsgebied en in de bijzondere aandacht voor waardevolle of monumentale bomen. Deze linten worden door versterking met bomenrijen herkenbaarder. Hetzelfde geldt voor de historische dorpskernen. Hiermee wordt aangesloten bij één van de doelen van het LOP, namelijk het zichtbaar maken van historie.

Bomenverordening (2012)

Beuningen beschikt over een bomenverordening waarin regels met betrekking tot het bomenbestand in de gemeente zijn opgenomen. Leidend document hierin is de gemeentelijke Groene Kaart, waarop monumentale en waardevolle groenelementen zijn opgenomen. De verordening heeft betrekking op deze bomen en op alle andere bomen die in gemeentelijk bezit zijn.

Coalitieakkoord (2014)

Cultuurhistorie als zodanig komt in het coalitieakkoord van Beuningen niet voor. Impliciet is dat echter wel het geval, bijvoorbeeld in de paragraaf over recreatie en toerisme: *wij hebben een gevarieerde en karakteristieke gemeente*

die gezien mag worden. Men is voornemens de promotie van Beuningen te versterken en Beuningen beter op de kaart te zetten.

Welstandsnota

Welstandsnota's zijn doorgaans ingestoken vanuit een analyse van de bebouingskarakteristiek zoals die zich historisch in een specifiek gebied heeft ontwikkeld. Daarmee gecombineerd of geconfronteerd worden eigentijdse wensen voor specifieke nieuwe functies. In algemene zin wordt in welstandsnota's gestreefd naar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, waarin (cultuurhistorische) kenmerken een belangrijke rol spelen. Met name voor wijken uit de laatste decennia gaat cultuurhistorie langzaam over in meer algemene ruimtelijke kwaliteit. Dit zien we ook terug in de welstandsnota van Beuningen. In het buitengebied komt de historische karakteristiek en de wens tot behoud daarvan heel sterk naar voren. Ook in meer recente wijken komt de 'historische' karakteristiek van het oorspronkelijke ontwerp als kader naar voren. In gebieden met meer recente grootschalige ontwikkelingen, zoals het de Heuve Shoppingpark, speelt cultuurhistorie vanuit het perspectief van welstand geen rol.

B1.3.3 Wijchen

Waternota Wijchen (2004)

In 2004 heeft de gemeente Wijchen een beleidsnota vastgesteld met betrekking tot het thema 'water'. Alhoewel in 2004 de aandacht voor het thema cultuurhistorie al wel toenam, werd het op dat moment nog niet automatisch meegenomen bij het opstellen van ruimtelijk beleid. Cultuurhistorie komt als thema in deze nota beperkt terug. Alleen het Wijchens Ven, de Balgoijse Wetering, de (nagenoeg verdwenen) Elst in het stedelijk gebied, oude rivierbochten van de Maas en oude veerstoepen, de grachten rond de kastelen van Wijchen, Hernen en Batenburg en het Hernens Meer worden aangeduid als cultuurhistorisch waardevol. In het projectenoverzicht wordt het versterken van de (herkenbaarheid van de) historische betekenis van De Elst als cultuurhistorisch project benoemd. Voor die laatste lopen op dit moment al voorbereidingen als het gaat om visualisatie van een deel van genoemd water en publieksinformatie via QR-codes en ANWB-informatiepanelen.

Landschapsontwikkelingsplan (2006)

Voor details met betrekking tot het landschapsontwikkelingsplan verwijzen we naar § B3.3.1 (Beuningen). Daarbij moet nog worden opgewerkt dat Wijchen de essentie van het LOP inmiddels in het bestemmingsplan buitengebied heeft verwerkt.

Strategische Visie 2025 (2007)

In deze strategische visie is vooral ingezet op inbreiding en revitalisering binnen het stedelijk gebied als het gaat om nieuwbouw. Daarnaast is er een vervoersparagraaf die binnen dit kader minder relevant is. De strategische visie heeft als input gediend voor de structuurvisie (zie het kopje 'Structuurvisie Wijchen (2009)').

Groenstructuurplan Wijchen 2008-2017 (2008)

Bij het beschrijven van de gewenste ontwikkelingen op groengebied richt Wijchen zich in de eerste plaats op verbetering van de samenhang tussen de verschillende groenelementen, verbeteren van de entrees naar het centrum en versterking van beleving en gebruik van bijzondere groengebieden. Cultuurhistorie is een expliciet onderwerp in deze nota, tot uiting komend in het feit dat ook belangengroepen op dit terrein hebben meegedacht. Bomenrijen worden van belang geacht voor de markering van cultuurhistorische lijnen. Bij de uitgifte van reststroken is opgenomen dat het geen invloed mag hebben op cultuurhistorische of archeologische waarden. Ook in de verschillende deelgebieden worden cultuurhistorisch waardevolle terreinen, zoals de omgeving van kasteel, molen en Tienakker, expliciet benoemd. Interessant hierbij is dat objecten ook als referentie worden genoemd en niet alleen vanwege hun intrinsieke waarde: de molen refereert aan het agrarische karakter van de kern Wijchen. Samenvattend kunnen we stellen dat cultuurhistorie een leidend thema is binnen het plan, al is wel opmerkelijk dat het woord 'cultuurhistorie' alleen wordt genoemd in relatie tot de kern en niet in relatie tot alle andere delen van de bebouwde kom van Wijchen. Cultuurhistorische waarden van naoorlogse woningbouw zijn pas na 2008 in de schijnwerper komen te staan.

Monumentennota Wijchen 2008-2015 (z.j.)

In deze monumentennota is het gemeentelijk beleid van Wijchen ten aanzien van het monumentaal erfgoed vastgelegd. Dat beleid richt zich in de eerste plaats op het vergroten van het maatschappelijk draagvlak onder monumenteneigenaren en het verbeteren van voorlichting, maar daarnaast ook door het leveren van een bijdrage aan het erfgoedbeheer. Zo is voorgesteld om de subsidieverordening aan te passen en het subsidiebedrag te indexeren. Het opstellen van de erfgoedverordening is eveneens een beleidsdoel geweest. Het beoogde opstellen van een cultuurhistorische waardenkaart heeft inmiddels plaatsgevonden. Ook is aandacht geschonken aan de uitvoering en handhaving van het monumentenbeleid en het aanpassen van de Verordening op de monumentencommissie (hetgeen eveneens heeft plaatsgevonden). Het herijken van de monumentenlijst en het aanwijzen van Wijchen als beschermd gezicht werd eveneens als beleidsdoel gesteld.

Interessant in het kader van deze nota is ook de wens om te komen tot een zo goed mogelijke ambtelijke afstemming als het gaat om de raakvlakken van cultuurhistorisch beleid met ander beleid, zoals natuur- en landschapsbeleid en planologie. Hier is een belangrijke rol weggelegd voor met name de beleidsadviseurs voor de diverse vakgebieden binnen de organisatie.

Visie op toerisme in Wijchen 2009-2015 (2009)

In vervolg op de voorgaande nota toerisme is de doelstelling om de werkgelegenheid in de toeristische sector te bevorderen, waarbij gestreefd wordt meer toeristen te trekken die langer in Wijchen verblijven. Cultuurhistorie is een aspect dat in vele passages in de nota terugkomt, zowel in de aangehaalde rijks- en provinciale beleidsdocumenten, als in het destijds staande gemeentelijk beleid, als in het nieuw verwoorde beleid. Daarnaast komt de waarde van het (historisch) cultuurlandschap impliciet aan de orde als wordt gesproken over extensieve recreatie in het buitengebied. De bezoekers associëren de naastgelegen regio Rijk van Nijmegen met natuur, landschap en cultuurhistorie, wat kansen voor Wijchen biedt. In de SWOT-analyse wordt de rijke cultuurhistorie naast de 'afwisselende natuur'², aanwezigheid van het rivierenlandschap, aanwezigheid van rust en ruimte en authenticiteit van de dorpen' (ook aspecten van het historisch cultuurlandschap) als sterkte genoemd. In de confrontatiematrix wordt cultuurhistorie als sterkte met name gekoppeld aan de toename van het aantal vijftigplussers, terwijl de authenticiteit van de dorpen aan de behoefte aan authenticiteit en de toename van het aantal vijftigplussers wordt gekoppeld.

2. Het is onduidelijk wat men hier als 'natuur' aanduidt; waarschijnlijk doelt men op extensief gebruikt cultuurlandschap, zoals de uiterwaarden.

Dit alles leidt in de 'visie op toerisme' tot de conclusie dat cultuurtoerisme naast plattelandstoerisme en promotie één van de pijlers van het toerisme in Wijchen is. Daar komt bij dat ook plattelandstoerisme een cultuurhistorische betekenis heeft. De regionale component als aspect van betekenis wordt ook in de nota aangestipt, vooral richting het westen en oosten (Land van Maas en Waal en verder richting oosten) en in mindere mate richting het zuiden (Brabant). De economische betekenis van het toerisme wordt erkend.

Als we bekijken wat dan als cultuurhistorie wordt aangemerkt, is die definitie in de nota erg beperkt. Men noemt de molens, het Museum Kasteel Wijchen, de drie kastelen en de monumenten in zijn algemeenheid, waarbij zowel monumentale gebouwen als herdenkingsmonumenten worden genoemd.

Men concludeert dat met betrekking tot de natuur- en landschapsbeleving en cultuurhistorie de meeste kansen gerelateerd zijn aan de toename van het aantal vijftigplussers. Het investeren wordt als taak gezien van ondernemers én de gemeente. Uit deze conclusies komt een aantal actiepunten voort, die

deels betrekking hebben op het cultuurhistorische aspect, zoals de verbetering van het haventje van Batenburg om het stadje beter te ontsluiten en het thema 'Land van de Heerlijkheden', waarvoor een bezoekerscentrum in Leur zou worden ingericht (hetgeen inmiddels tot stand is gekomen). Hiermee diende een impuls gegeven te worden aan de gebiedsrecreatie, met name op de fiets. De uitbreiding van het museum in Wijchen en het regionaal cultuurpact van de provincie zijn twee andere actiepunten met een cultuurhistorische relevantie. Specifiek onder het kopje cultuurhistorie staat het benadrukken van het Romeinse verleden binnen de Euregio-context, het promoten van de watergebonden cultuurhistorie (industrieel erfgoed, beheersing, beleving en natuur), het ontwikkelen van een fietsrouteboekje m.b.t. monumenten en het ontwikkelen van een informatieboekje ('sporenboek') over de cultuurhistorie binnen de gemeente.

Structuurvisie Wijchen (2009)

In 2009 is de nieuwe structuurvisie van de gemeente Wijchen opgesteld en vastgesteld. Cultuurhistorie en archeologie vormen hierin samen één van de lagen binnen de huidige woon- en leefomgeving. Hiermee sterk verwante lagen zijn bodem en water, natuur en landschap. Zo komt onder het aspect 'natuur' het advies 'behoud en ontwikkeling landschap en natuur' voor en worden onder 'landschap' de verschillende cultuurlandschappen met daaraan verbonden opgaven met een historische insteek benoemd. In het hoofdstuk 'cultuurhistorie en archeologie' worden als kansen behoud van cultuurhistorische waarden, versterken van cultuurhistorische landschapselementen en patronen en openstelling of gebruik van cultuurhistorische objecten (m.n. gebouwd erfgoed) genoemd. Verder worden ook andere keuzes gemaakt die van belang zijn waar het gaat om mogelijkheden om cultuurhistorie als factor van belang mee te laten wegen, zoals de ontwikkelingsgebieden voor grootschalige landbouw.

Voor het onderdeel Landschap haakt men aan op het reeds bestaande LOP en Groenstructuurplan. Verder worden het koesteren van de open ruimte rond de dorpen en Batenburg en het verbinden van landschap en stedelijke uitbreiding als aan de cultuurhistorie rakende gewenste ontwikkeling voorzien.

In het onderdeel cultuurhistorie worden de hiervoor genoemde kansen uitgewerkt. Die uitwerking is duidelijk nog gebaseerd op de periode vóór MoMo. De ambitie van de gemeente met betrekking tot de aspecten 'behoud van de cultuurhistorische waarden' en 'versterken van cultuurhistorische landschapselementen en patronen' beperkte zich tot het aanwijzen van Batenburg en Leur als beschermd gezicht en meerdere gebouwen als beschermd object.

Erfgoedverordening (2010)

De gemeentelijke erfgoedverordening van Wijchen voorziet in de mogelijkheid om gemeentelijke monumenten aan te wijzen. Met betrekking tot voorgeno- men aanpassingen aan deze monumenten zijn sturende/richtinggevende regels en een vergunningplicht opgenomen. Ook zijn hierin regels ten behoeve van de instandhouding van archeologische terreinen opgenomen, waartoe tevens vrijstellingsgrenzen en dieptegrenzen voor de onderzoeksplicht behoren. De erfgoedverordening kent tevens de mogelijkheid tot het aanwijzen van een gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht.

Welstandsnota (2013)

Welstandsnota's zijn doorgaans ingestoken vanuit een analyse van de bebou- wingskarakteristiek zoals die zich historisch in een specifiek gebied heeft ont- wikkeld. Daarmee gecombineerd of geconfronteerd worden eigentijdse wensen voor specifieke nieuwe functies. In algemene zin wordt in welstandsnota's gestreefd naar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, waarin (cultuurhis- torische) kenmerken een belangrijke rol spelen. Met name voor bebouwing uit de laatste decennia gaat cultuurhistorie langzaam over in meer algemene ruim- telijke kwaliteit.

In Wijchen is belangrijk dat de welstandstoets voor latere toevoegingen en bij- gebouwen is verdwenen. Voor hoofdgebouwen, beschermde gezichten, monu- menten, veldlinten en dijklinten en gebieden met een beeldkwaliteitsplan blijft die toets wel bestaan. Hier blijkt al uit dat men voor beschermde en ten dele ook niet-beschermde cultuurhistorische waarden een uitzondering maakt. Verder gaat ook deze nota uit van gebiedstypen met historisch gegroeide karakteristieken waar specifieke toetsingscriteria uit voortkomen.

Coalitieakkoord (2014)

Cultuurhistorie komt niet expliciet voor in het coalitieakkoord van Wijchen. De enige verwijzing ernaar is dat men stelt: "*Karakteristieke panden dragen sterk bij aan de uitstraling van het straatbeeld en het landschap. Dit willen we graag zo houden.*"

B1.3.4 Heumen

Welstandsnota (2004)

Welstandsnota's zijn doorgaans ingestoken vanuit een analyse van de bebou- wingskarakteristiek zoals die zich historisch in een specifiek gebied heeft ont- wikkeld. Daarmee gecombineerd of geconfronteerd worden eigentijdse wensen voor specifieke nieuwe functies. In algemene zin wordt in welstandsnota's gestreefd naar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, waarin (cultuurhis- torische) kenmerken een belangrijke rol spelen. Met name voor bebouwing uit

de laatste decennia gaat cultuurhistorie langzaam over in meer algemene ruimtelijke kwaliteit.

De historische insteek klinkt onder meer door in de verschillende gebieden binnen de categorie 'historisch gegroeide gebieden', namelijk de historische dorpsgebieden en historische dorpse bebouwingslinten. Woongebieden zijn vanuit hun oorspronkelijke karakteristiek beschreven, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen bijvoorbeeld woonwijken uit de wederopbouw, de woonerven en de projectmatige woningbouw. Ook het buitengebied is sterk vanuit de historische karakteristiek ingestoken: *De oorspronkelijke karakteristiek van de erven staat hierdoor eveneens onder druk*. Uiteindelijk is de hele gemeente in welstandsniveaus ingedeeld, variërend van zware toetsing tot welstandsvrij. Deze beide extremen ontbreken; gekozen is voor de reguliere toetsing (buitengebied, historische dorpsgebieden, historische dorpse linten en enkele categorieën van recentere ontwikkelingen) en de soepele toetsing (planmatige naaologse wijken).

Groenstructuurplan (2007)

Heumen heeft een visie ontwikkeld op de gewenste groenstructuur in de gemeente, in de eerste plaats in de kernen. Cultuurhistorie komt hierin als onderdeel terug, zij het dat wordt geconstateerd dat buiten enkele individuele bomen het merendeel van het groen van na 1960 dateert. Er wordt in het stuk aangegeven dat de cultuurhistorisch waardevolle bomen nog geïnventariseerd dienen te worden.

Daar staat tegenover dat een deel van het groen weliswaar niet oud is, maar als structuur wél een historische dimensie kent. Zo wordt ingegaan op de bomenrij langs de Rijksweg, een historisch gegeven dat nu nauwelijks nog te herkennen is.

Waterplan (2008)

RPS/BCC heeft in opdracht van de gemeente Heumen en het Waterschap Rivierenland in 2008 een waterplan voor de kernen opgesteld. De cultuurhistorisch-landschappelijke inleiding is beperkt en algemeen. Cultuurhistorie is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld ecologie, geen expliciet onderdeel van het plan.

Erfgoedverordening (2011)

De erfgoedverordening van Heumen is vergelijkbaar met die van Beuningen. De mogelijkheid tot het aanwijzen van gemeentelijke monumenten en de vergunningplicht ten aanzien van wijzigingen zijn opgenomen, evenals verplichtingen ten aanzien van het archeologisch bodemarchief. In tegenstelling tot in Wijchen kennen Heumen en Beuningen geen mogelijkheden voor een gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht.

Toetsingskader Ruimte voor ruimteregeling (2011)

Dit toetsingskader is opgesteld naar aanleiding van het Bestemmingsplan Buitengebied (2009) en vooruitlopend op de structuurvisie en beoogt een beleidslijn weer te geven voor de ruimte-voor-ruimteregeling. Cultuurhistorie komt zijdelings aan de orde, bijvoorbeeld door te stellen dat de bouw van woningen in plaats van te slopen agrarische bebouwing mogelijk is, maar dat dat niet mogelijk is als het gaat om monumentale, karakteristieke of cultuurhistorisch waardevolle panden. Ook moet de woningbouw landschappelijk worden ingepast en vindt er verevening plaats door de aanleg van landschappelijke beplanting en/of wordt er een bijdrage geleverd aan het realiseren van een deel van de Ecologische Hoofdstructuur. Voor het referentiekader van de landschappelijke inpassing wordt verwezen naar het Natuurbeheerplan Gelderland 2011. Ook dienen er onderzoeken plaats te vinden bij toepassing van de wijzigingsbevoegdheid, maar daar is geen sprake van cultuurhistorisch onderzoek (wel van archeologisch onderzoek). Tenslotte dient er een beeldkwaliteitsplan te worden overlegd.

Gebiedsuitvoeringsprogramma (2012)

Heumen heeft samen met Beuningen, Druten, Wijchen (de drie LOP-gemeenten) en West Maas en Waal een gebiedsuitvoeringsprogramma opgesteld. Hierin waren ook de groenblauwe diensten, één van de projecten van het LOP, opgenomen. Particuliere grondeigenaren konden tegen marktconforme vergoedingen afspraken maken over landschapsherstel en -beheer. In het voorjaar van 2012 heeft een provinciale beleidswijziging plaatsgevonden en is het realiseren van landschapsdoelen door gemeenten in samenwerking met andere gebiedspartijen de insteek. Landschapsbeheer Gelderland heeft hiervoor de nulmeting verricht. Voorzien is om het GUP voorjaar 2014 vast te stellen. Het GUP bevat in de eerste plaats uitvoeringsprojecten op het vlak van landschappelijk herstel, waarbij met enige regelmaat wordt verwezen naar cultuurhistorische kwaliteiten. Herstel van landschapselementen en toeristisch-recreatief ontsluiten van belangrijke cultuurhistorische kenmerken zijn voornamelijk doelstellingen van het GUP.

Beleidsnota Vrijtijdseconomie 2013-2016 (2013)

In deze beknopte nota komt cultuurhistorie terug. Daarbij wordt een relatie gelegd met het bezoekerscentrum Land van de Heerlijkheden in Leur, waar het middeleeuws erfgoed centraal staat. Meteen wordt daarmee ook de regionale samenwerking gezocht. Binnen de verbetering van het aanbod is het beleefbaar maken van het verleden één van de twee aandachtspunten. Daarbij worden het belevenisnetwerk 'Spannende Geschiedenis' en het Kroonwerk De Coehoorn als voorbeelden genoemd. Daarbij wordt van belang geacht om bestaande projecten voortdurend te benutten. In de uitvoeringsparagraaf zijn

het project Land van Walrick 2012-2014, het eventuele vervolg van het project Kroonwerk De Coehoorn en het toerisme rond de rivieren opgenomen.

Structuurvisie Heumen 2025 (2014)

Cultuurhistorie in expliciete zin wordt alleen in algemene termen aangeduid. De gemeente staat op het standpunt dat cultuurhistorie als kwaliteit beter zichtbaar gemaakt en benut moet worden voor zowel de bewoners als voor toeristen en recreanten.

Als we verder lezen blijkt toch dat cultuurhistorie nog wel op meer plaatsen in de structuurvisie wordt aangehaald. In de ambities wordt cultuurhistorie samen met landschappelijke variatie als kwaliteit genoemd die vorm en inhoud geeft aan de identiteit van de gemeente Heumen. Deze maken volgens de structuurvisie bovendien het wonen, leven en recreëren in de gemeente Heumen aantrekkelijk. Ook is men van zins om cultuurhistorisch erfgoed concreet aan te duiden en te visualiseren op een kaart die zal behoren bij een wijziging van de welstandsnota.

Dat landschap ook een cultuurhistorische kwaliteit is, wordt in de paragraaf 'landschap' bevestigd: *"Het landschap van de gemeente Heumen wordt versterkt op basis van de historisch landschappelijke structuren waarmee de oorspronkelijke cultuurlandschappen herkenbaar zijn."* Als inzet voor de toekomst wordt behoud en waar mogelijk versterking genoemd. Voor de verschillende landschapstypen worden karakteristieken beschreven.

Zowel voor enkele afzonderlijke deelgebieden als voor de landschapstypen zijn in de structuurvisie ruimtelijke visies opgenomen. De ambities in de projectgebieden Lierdal, de Landschapszone Malden-Noord en de Teersche Sluispolder evenals de Maasuiteerwaarden leveren een bijdrage 'aan het behouden en versterken van de cultuurhistorische waarden in de gemeente'. Bij de oeverwallen, het Neder- en Overasseltsche Broek, de natuurgebieden (Overasseltsche Vennen, Heumensbos, Elshof, Erpewaai, Heumensoord en Maldens Vlak) wordt deze conclusie niet getrokken, alhoewel in de beschrijvingen wel de cultuurhistorische waarden worden benadrukt en in de ruimtelijke visies wel bijvoorbeeld welstandstoetsen van belang worden geacht en 'het historische cultuurlandschap met historische bebouwing' tot de belangrijkste waarden wordt gerekend. Op deelaspecten wordt dus cultuurhistorie (impliciet) wel relevant geacht. Elders worden (historische) landschapswaarden nadrukkelijk niet benoemd, zoals in het Broek (landbouw als belangrijkste waarde) en de natuurgebieden (natuurwaarden en recreatieve gebruik als belangrijkste elementen).

In de dorpen worden cultuurhistorische waarden nergens heel nadrukkelijk vermeld. Ruimtelijke kwaliteit en de verweving met het buitengebied spelen echter vooral in Heumen, Overasselt en Nederasselt wel een rol. Voor Malden wordt de constatering dat men aan de grenzen van de groei zit door omliggende waardevolle landschappen genoemd. Daardoor worden overal (historisch-)landschappelijke kwaliteiten toch nog indirect als wegingsfactor benoemd. Die kwaliteiten worden ook in specifieke zones, zoals de Rijksweg en de dorpsranden, van belang geacht.

Coalitieakkoord Heumen (2014)

Heumen is de enige van de vier gemeenten waar cultuurhistorie expliciet in het coalitieakkoord voorkomt: *“Voor alle dorpen geldt dat een goede fysieke woonomgeving een positieve invloed heeft op de leefbaarheid. De coalitie beschouwt investeren in de fysieke woonomgeving ook als investeringen in mensen. Daarbij wil de coalitie in alle dorpen de cultuurhistorie versterken.”* Dat wil zij nadrukkelijk in samenwerking met de inwoners en het Erfgoedplatform doen. Hiervoor zijn enige middelen vrijgemaakt. Bij Nederasselt wil men verder de zichtbaarheid van het verdedigingswerk Coehoorn versterken. Bij de herinrichting van de Kuilseweg als fietspad wil de coalitie rekening houden met het cultuurhistorische karakter van de vroegere Romeinse weg.

B1.3.5 Druten

Landschapsontwikkelingsplan (2006)

Voor details met betrekking tot het landschapsontwikkelingsplan verwijzen we naar § B1.3.2.

Nota Leefbaarheid kleine kernen gemeente Druten 2007 (2007)

Om de kleine dorpen leefbaar te houden heeft de gemeente Druten een visie opgesteld waarin thema's met betrekking tot leefbaarheid aan de orde komen. Cultuurhistorie, landschap of aanverwante aspecten komen in de nota niet voor.

Waterplan (2007)

In 2007 werd door Arcadis in opdracht van de gemeente Druten en het Waterschap Rivierenland een waterbeleidsplan voor Druten opgesteld. Het is in de eerste plaats gericht op de stedelijke gebieden en de overgangsgebieden naar het buitengebied. Als kernwoord van het huidige waterbeleid wordt 'water inzetten voor recreatie, natuur en cultuur' wordt genoemd. In de visie wordt dit verder uitgewerkt; cultuurhistorische elementen zijn in de visie duidelijk herkenbaar in het landschap. Onder de noemer 'ruimtelijke kwaliteit' komt het daarnaast nog impliciet voor. Cultuurhistorie is in het waterplan echter geen doel op zich.

Cultuurbeleid (2009-2012)

In de kadernota cultuurbeleid geeft de gemeente Druten aan welk beleid zij wil voeren op het gebied van cultuur. Cultuurhistorie is een nadrukkelijk onderdeel en is in één van de hoofdstukken uitgewerkt. Uit het hoofdstuk komen drie beleidsvoornemens voort:

1. het stimuleren van het ontsluiten van cultuurhistorische waarden voor een breder publiek
2. het betrekken van de verenigingen die zich bezig houden met cultureel erfgoed bij het cultuurbeleid, via deelname aan het cultureel netwerk
3. Voortzetten financiële ondersteuning bovengenoemde verenigingen die actief zijn op het gebied van het immateriële cultuurhistorische erfgoed

In het hoofdstuk wordt tevens een nadrukkelijke koppeling gelegd met de Beleidsnota Monumentenzorg 2007-2011. Zowel voor die nota als de nota cultuurbeleid geldt dat zij een beperkte looptijd hadden die momenteel verstreken is.

Erfgoedverordening 2010 (2009)

De erfgoedverordening van Druten is vergelijkbaar met die van Beuningen en Heumen. De mogelijkheid tot het aanwijzen van gemeentelijke monumenten en de vergunningplicht ten aanzien van wijzigingen zijn opgenomen, evenals verplichtingen ten aanzien van het archeologisch bodemarchief. In tegenstelling tot in Wijchen kennen Druten, Heumen en Beuningen geen mogelijkheden voor een gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht.

Woonvisie 2012 (2012)

De gemeente heeft de woonvisie opgesteld om het prettige woonklimaat te behouden en te versterken. Cultuurhistorische waarden hebben in de afwegingen geen rol gespeeld.

Structuurvisie (2012)

De structuurvisie van de gemeente Druten bevat inventarisaties en analyses van cultuurhistorie & archeologie, van natuur en van landschap. Deze aspecten zijn uitgewerkt. In de structuurvisie wordt de nauwe verbondenheid van cultuurhistorie en landschap aangestipt, en tegelijk wordt vooral de nadruk gelegd op enkele facetten, zoals de landgoederen en de historische kernen. Behoud, versterking en gebruik in routes worden als belangrijke kansen van erfgoed gezien. Ook wordt als kans het opstellen van een cultuurhistorische waardenkaart aangegeven, hetgeen inmiddels is uitgevoerd. In de analyse van natuurwaarden wordt de verbondenheid met cultuurhistorie overigens niet aangestipt. Dat gebeurt wel weer in de landschappelijke paragraaf, waar cultuurhistorie als één van de waarden van landschap wordt aangegeven, naast

aardkunde, archeologie, ecologie en 'landschap'. Per hoofdlandschapstype worden ontwikkelingskansen aangegeven, die in de eerste plaats - zonder het expliciet aan te geven - op de historische kwaliteiten zijn geënt. Belangrijk zijn de koppeling met het LOP en het waardevol landschap 'Rivierduin Wijchen Bergharen' uit het Streekplan. In de paragraaf Recreatie en toerisme komt gebruik van het historisch cultuurlandschap aan bod, alhoewel cultuurhistorie in die paragraaf nergens expliciet wordt genoemd.

Het visiegedeelte richt zich wat betreft cultuurhistorie en archeologie op de eerder genoemde drie kansen: behoud, versterking en gebruik van monumenten in routes. Onder 'behoud' wordt aangegeven dat behoudenswaardige objecten en bijzondere waarden een plek krijgen in bestemmingsplannen. Het versterken van cultuurhistorische landschapselementen wordt door de gemeente ondersteund (de vorm waarin wordt niet genoemd). Cultuurtoerisme wordt vooral als regionale kans aangestipt. Voor landschap wordt in het visiedeel niet expliciet naar cultuurhistorie verwezen; wel wordt het LOP opnieuw aangestipt. Onder 'Recreatie en toerisme' komt cultuurtoerisme als belangrijke pijler terug, evenals het toegankelijk en beleefbaar maken van het landschap. Druten heeft expliciet ingezet op toeristische ontwikkeling binnen het bredere kader van het Land van Maas en Waal.

Welstandsnota

(Cultuur)historische overwegingen spelen een belangrijke rol in de welstandsnota van de gemeente Druten. De nota wordt ondersteund door een stevige historische analyse, terwijl de gebiedsdifferentiatie deels op basis van historische gronden heeft plaatsgevonden. Zo vormen de historische dorps- en lintbebouwing één van de gebieden. In het buitengebied is de historische structuur leidend, waarbij onderscheid wordt gemaakt in de 'uiterwaarden en natuurgebieden', het 'agrarisch landschap' en 'De Tuinen van Appeltern'. Op de term 'uiterwaarden' na is deze onderverdeling van het buitengebied dus vooral functioneel. Wanneer we kijken naar de beoordelingscriteria, blijken ook die gerelateerd te zijn aan bebouwingskenmerken van de verschillende gebieden zoals die door de geschiedenis heen zijn overgeleverd.

Groenbeleidsplan

Het Groenbeleidsplan van Druten bestaat uit een aantal bouwstenen en is in 2004 opgesteld door Oranjewoud in samenwerking met de gemeente Druten. Cultuurhistorie komt in het document regelmatig aan de orde, vooral in de beleidsanalyse (bouwsteen 1) die overigens grotendeels over beleid gaat dat al vóór 2004 werd opgesteld en nu door nieuwe documenten is vervangen. In het groenbeleidsplan wordt een onderscheid gemaakt tussen cultureel groen, halfcultureel groen, half-natuurlijk groen en natuurlijk groen. Vooral in de eerste twee categorieën valt groen met een cultuurhistorische betekenis. Voor

het cultuurlandschap als totaal spelen de laatste twee categorieën echter ook een rol. Alle categorieën worden gekoppeld aan een beheerzoning. In bouwsteen 2 is de landschappelijke hoofdstructuur uitgewerkt, die in de eerste plaats op historische karakteristieken is gebaseerd. Ook in de analyse van de kernen (bouwsteen 3) komt cultuurhistorie als onderdeel terug, bijvoorbeeld bij de aanduiding van de structuur van de kernen als geheel, bij beschrijving van kasteelterreinen en het verleden van de steenindustrie. Cultuurhistorie is in het groenbeleidsplan derhalve uitgebreid verankerd.

Dorpsontwikkelingsplannen Horssen, Deest en Afferden

Voor Deest (2008) en Horssen (2010) zijn dorpsontwikkelingsvisies opgesteld, voor Afferden (2009) een woonvisie.

De dorpsontwikkelingsvisie van Deest start met een historische schets, alhoewel die vooral landschapsarchitectonisch en niet zozeer historisch of historisch-geografische ingestoken is. Het vormt evenwel een verantwoorde basis voor de visie daarna.

De visie van Horssen kent eveneens zo'n historische inleiding, alhoewel zeer beperkt van karakter en zeer op hoofdlijnen. Ondanks die magere aftrap komt de historische basis van Horssen daarna wel zeer geregeld aan de orde als vertrekpunt voor ontwikkelingen.

De historische inleiding van de woonvisie van Afferden en de daaraan gekoppelde structuuranalyse is uitgebreider dan die in de beide dorpsontwikkelingsvisies. Deze historische basis komt in de verdere uitwerking ook regelmatig terug.

Hoofdpijnen van beleid (2014)

Cultuurhistorie komt eenmaal expliciet voor in het coalitieakkoord van Druten. Voor het beleidsterrein economie en toerisme neemt men zich voor markante historische punten te voorzien van informatieborden. Van andere toeristisch-recreatieve voornemens wordt niet duidelijk gesteld welke rol cultuurhistorie hierin speelt.

Bijlage 2 - Beschrijving planologische borging per gemeente

B2.1 Beuningen

De gemeente Beuningen kiest ervoor geen paraplubestemmingsplan vast te laten stellen. Redenen daarvoor zijn de verwachte extra last voor de inwoners en de constatering dat de meeste initiatiefnemers uit zichzelf al zorgvuldig omgaan met de aanwezige cultuurhistorische waarden. Daarnaast is de gemeente voornemens om in aanloop naar de omgevingsvisie en het omgevingsplan het bestaande beleid, dus ook op het vlak van cultuurhistorie, te evalueren en uiteindelijk voor te leggen aan de gemeenteraad.

Bij nieuwe ontwikkelingen zal de gemeente Beuningen cultuurhistorische belangen wel afwegen, zoals wettelijk verplicht.

Op de beleidskaart zijn daarnaast de meest waardevolle karakteristieke of beeldbepalende panden opgenomen. Aandacht daarvoor vindt het college van belang. De groenelementen binnen de gemeente worden reeds voldoende beschermd door het groenbeleidsplan en het kapvergunningstelsel in de APV.

B2.2 Druten

De gemeente Druten wil de gebieden met een hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarde beschermen. Voor de bescherming van de geïnventariseerde cultuurhistorische waarden wordt geen apart paraplubestemmingsplan opgesteld. De geïnventariseerde waarden zullen worden in de meegenomen in op te stellen nieuwe bestemmings- en periodieke plannen. De bescherming van de cultuurhistorische waarden geschiedt door middel van een dubbelbestemming.

Deze dubbelbestemming heeft voornamelijk tot doel om cultuurhistorie een rol te laten spelen bij de besluitvorming omtrent ruimtelijke ontwikkelingen in de betreffende gebieden. Dit gebeurt door:

- een nadere eisenregeling op grond waarvan het college van burgemeester en wethouders bij een aanvraag om vergunning voor de activiteit bouwen, nadere eisen kunnen stellen aan de plaats, vorm en afmeting van de bouwwerken indien dit noodzakelijk wordt geacht ter voorkoming van een onevenredige aantasting van de cultuurhistorische waarden in het gebied;

- een vergunningplicht voor werken en werkzaamheden waarbij de cultuurhistorische waarde van het gebied als belang bij de vergunningverlening wordt meegewogen;
- een regeling waarmee de wijzigingsbevoegdheden en afwijkingsbevoegdheden in de geldende bestemmingsplannen worden aangevuld met de bepaling dat beoordeeld dient te worden in hoeverre het wijzigingsplan of de vergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan een onevenredige afbreuk van de cultuurhistorische waarden in het gebied tot gevolg heeft.

3. Het woord 'onevenredig' geeft aan dat er ruimte is voor een belangenafweging waarbij het belang dat achter de uitvoering van het werk en/of de werkzaamheden zit (bijvoorbeeld bedrijfseconomisch), kan worden afgewogen tegen de mate waarin afbreuk aan de cultuurhistorische waarden in het gebied wordt gedaan.

De dubbelbestemming brengt beperkte extra regeldruk met zich mee maar sluit optimaal aan bij de regelingen zoals die reeds in de geldende bestemmingsplannen zijn opgenomen. Alleen voor die gebieden waar thans geen vergunningplicht voor werken en werkzaamheden is opgenomen, maar die wel gewaardeerd zijn als gebieden met een hoge of zeer hoge cultuurhistorische waarde, wordt een vergunningplicht voor werken en werkzaamheden geïntroduceerd waarbij beoordeeld dient te worden of de werken en/of werkzaamheden een onevenredige³ afbreuk aan de cultuurhistorische waarden van het gebied doen. Deze 'extra regeldruk' wordt echter gerechtvaardigd doordat deze alleen geldt in de vanuit een cultuurhistorisch oogpunt gezien hoogst gewaardeerde gebieden.

B2.3 Heumen

De gemeente Heumen kiest ervoor geen paraplubestemmingsplan cultuurhistorie vast te laten stellen, maar samen met de bewoners van Heumen een nieuw traject te starten. Er zal in dat kader een werkgroep 'karakteristieke panden' worden samengesteld en nagegaan worden of er aanleiding is een dergelijk bestemmingsplan vast te stellen.

4. Aan deze vergunningplicht wordt door middel van het parapluplan wel een beoordeling op cultuurhistorische gronden toegevoegd.

De groenelementen die cultuurhistorisch waardevol worden geacht worden in eerste instantie beschermd door middel van een vergunningplicht die in de bestemming Agrarisch met Waarden (en aanverwante bestemmingen) van het bestemmingsplan buitengebied zit.^{4 5}

5. Omdat deze vergunningplicht niet geldt voor de gronden die in het bestemmingsplan buitengebied de bestemming Agrarisch hebben gekregen, zullen cultuurhistorisch waardevolle groenelementen die in deze bestemming vallen wel worden aangeduid.

Daarnaast zullen, net als in Beuningen, bij nieuwe ontwikkelingen cultuurhistorische belangen worden meegewogen.

De bomen met beeldbepalende waarde worden beschermd door het kapvergunningstelsel in de APV en de daarop gebaseerde Nota Beeldbepalende bomen van maart 2013. Alle beeldbepalende bomen die in deze nota zijn opgenomen mogen niet zonder vergunning van het college worden gekapt.

B2.4 Wijchen

6. Zie hiervoor de toelichting onder Druten.

Voor de gemeente Wijchen geldt dat de gebieden met een middelhoge, hoge en zeer hoge waarde een dubbelbestemming Waarde – Cultuurhistorie krijgen⁶ en dat de beeldbepalende gebouwen op de beleidskaart die niet als (gemeentelijk) monument zijn aangewezen de aanduiding ‘karakteristiek’ met bijbehorende sloopvergunningplicht, krijgen.

De groenelementen binnen de gemeente worden reeds voldoende beschermd door het groenbeleidsplan en de kapvergunningplicht in de APV van de gemeente.

Bijlage 3 - Cultuurhistorische analyse

Onderstaande opzet geeft een algemene richtlijn, namelijk presentatie van de plannen, cultuurhistorische analyse en waardestelling, confrontatie van ontwikkeling vs. cultuurhistorische waarde met daaruit een conclusie en aanbevelingen. Per casus kan de opzet op onderdelen natuurlijk verschillen.

0. Voorblad.
1. Titelblad: gegevens: datum, auteur, opdrachtgever, opdrachtnemer, titel
2. Inhoudsopgave.
3. Kaart van de betreffende gemeente met het plangebied ingetekend.
4. Samenvatting: waardering en aanbeveling;
 - Samenvatting van de geschiedenis;
 - Samenvatting van de beschrijving;
 - Samenvatting van de waardenstelling;
 - Samenvatting van de aanbevelingen.
5. Inleiding;
 - Aanleiding voor het onderzoek: wat is het belang van de ruimtelijke ontwikkeling (bijvoorbeeld bedrijfseconomisch?);
 - Doel van het rapport;
 - Onderzoeksmethode;
 - Leeswijzer.
6. Analyse;
 - Ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied/deelgebieden in samenhang met de omgeving;
 1. Ontwikkelingsgeschiedenis regio;
 2. Geschiedenis van het betreffende gebied/deelgebieden wat betreft de historische geografie, historische bouwkunst en archeologie;
 - Beschrijving van de bestaande situatie;
 1. Historische geografie (structuren, waterlopen, wegen, verkaveling, etc.);
 2. Historische bebouwing.
7. Waardestelling;
 - Opsomming met korte toelichting/beschrijving en kartering van juridisch beschermde monumenten en dorpsgezichten;
 - Waardering (in woord en kaart) van de cultuurlandschappelijke en historisch-stedenbouwkundige waarden van het gebied/deelgebieden;
 1. Historische geografie en landschap;
 2. Historische bouwkunst.

8. Confrontatie;
 - Confrontatie van waarden en ontwikkelingen/conclusie: is er sprake van onevenredige aantasting van cultuurhistorische waarden? Op welke wijze zijn de cultuurhistorische waarden betrokken bij de aanvraag?
9. Aanbevelingen;
 - Aanbevelingen voor beheer en versterking van de cultuurlandschappelijke/stedenbouwkundige beeldwaarden in het gebied (objecten, structuren en deelgebieden) ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen en/of het bestemmingsplan, gebaseerd op de waardestelling (duidelijk visualiseren);
 - Kan de ruimtelijke ontwikkeling op een andere wijze worden uitgevoerd, zodat er geen of minder afbreuk aan de cultuurhistorische waarden in het gebied wordt gedaan (zijn er minder belastende alternatieven)?
10. Bijlagen.
11. Bronnen.
12. Achterblad: aan de binnenkant van het achterblad eventueel een insteekmogelijkheid voor grote kaarten (voor de cultuurhistorische waardenkaart en aanbevelingskaarten gaat de voorkeur uit naar groot formaat) of voor een CD met GIS-bestanden.

Bijlage 4 - Toelichting op de waarderingskaarten

B4.1 Inleiding

In het kader van het opstellen van de inventarisatiekaarten zijn voor Wijchen en Heumen ook waarderingskaarten uitgevoerd. Voor Druten en Beuningen was dat nog niet het geval. Een toelichting op die nieuwe waarderingsskaarten alsmede op de herziene waarderingsskaarten van Wijchen en Heumen is in deze bijlage opgenomen. Deze herziening voor Wijchen en Heumen houdt in dat de waarderingsskaarten van Heumen en Wijchen zijn aangevuld met een hoge waardering voor de oude linten/verbindingswegen vanwege de historisch-infrastructuurlijke betekenis en de voorkomende historische bebouwing langs een deel van deze wegen. Daarnaast zijn de legenda's voor zover mogelijk gelijkgeschakeld.

B4.2 Waardering van het Drutense cultuurlandschap

B4.2.1 Methodiek

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingverschillen in deelgebieden te verdelen:⁷

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen B4.1 en B4.2); voor de laatste op basis van expert judgement van ondergetekende als historisch-geograaf zonder hard vastgelegde criteria.

7. Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

SAMEN IN VERScheidenHEID

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Tabel B4.1. Waarderings-tabel voor gaafheid van de topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel B4.2. Waarderings-tabel voor gaafheid van de fysiognomie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd
4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel B4.3).

Tabel B4.3. Scores en klassen van de gebiedswaardering.

gemiddelde score	waardering
1	niet gewaardeerd
1,5-2,4	laag
2,5-3,4	gemiddeld
3,5-4,2	hoog
4,3-5,0	zeer hoog

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie 'hoge waarde' de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is

daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op locaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

4.2.2 Resultaten

De weergegeven waardering van het Drutense cultuurlandschap is een verfijning van het algemene beeld zoals dat in de oplegnotitie bij de cultuurhistorische waardenkaart is geschetst.

De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Het meest gave stukje cultuurlandschap ('zeer hoge waarde') vinden we ten noordwesten van Horssen, en betreft het landgoed met die naam en de directe omgeving. Het kent een hoge concentratie aan waardevolle structuren, zoals het huis met park, de eendenkooi en het aangrenzende cultuurlandschap in de richting van het dorp. Tussen Deest en de dijk ligt nog een bijzonder stukje dijklandschap met doorbraakkolk dat door zijn situering bovendien kwetsbaar is.

Een deel van de gemeente heeft het predicaat 'hoge waarde' gekregen. De aard van de gebieden is heel divers. In het komgebied rond Horssen is enerzijds de verkaveling in hoofdlijnen en de openheid als geheel grotendeels intact. Bijzonder zijn de ruilverkavelingsboerderijen, die in het kader van de eerste grootchalige ruilverkaveling 'Maas en Waal West' werden gebouwd. Deels gebeurde dat binnen beperkt herverkavelde en daardoor hoog gewaardeerde komontginningen. In de uiterwaarden is de geschiedenis van de steenindustrie nog af te lezen, en rond de aangrenzende dijk is de strijd tegen het water in de vorm van doorbraakkolken nog te vinden. Alleen nabij Afferden is nog een stukje hoog gewaardeerd stroomruglandschap te vinden.

De middelhoog gewaardeerde landschappen zijn eveneens sterk gevarieerd. Hieronder vinden we voornamelijk landschappen die door hun sterke veranderingen in de laatste 60 jaar aan waarde hebben verloren. Daartoe rekenen we bijvoorbeeld het gebied ten zuidoosten van Horssen, dat weliswaar een onderdeel vormde van de an sich waardevolle ruilverkaveling Maas en Waal West, maar waar het landschap weinig van de ruilverkaveling heeft geprofiteerd. Het verschil tussen het oude besloten landschap en het open landschap van de kommen is hier grotendeels verdwenen. Enkele deelgebieden hebben we lager gewaardeerd omdat hier later - in de jaren 70 van de 20e eeuw? - nieuwbouw van agrarische bedrijven bij is gekomen.

Ook de omgeving van de bewoonde zones op de stroomrug en bij Molenhoek hebben we onder deze waarde gevat, voornamelijk door de intensivering van het landgebruik. De kleinschaligheid is hierbij gedeeltelijk verloren gegaan. De komgebieden ten zuiden van Druten en Afferden hebben evenmin geprofiteerd van bouw van nieuwe bedrijven in de laatste decennia. Globaal kunnen we stellen dat waarden in dit gebied meer verspreid voorkomen en dat het om dynamische gebieden gaat.

Het aantal gebieden in de categorie laag is beperkt. Het betreft de N322 (Maas en Waalweg), enkele afgravingen, de sportvelden tegen de kommen van Druten en Horssen en een komgebied nabij de N322 waar centraal een modern agrarisch bedrijf is geplaatst.

De Waal en de bebouwde kommen zijn niet gewaardeerd.

B4.3 Waardering van het Beuningse cultuurlandschap

B4.3.1 Methodiek

8. Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen:⁸

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen B4.4 en B4.5); voor de laatste op basis van expert judgement zonder hard vastgelegde criteria.

SAMEN IN VERScheidenHEID

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Tabel B4.4. Waarderings-
tabel voor gaafheid van de
topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel B4.5. Waarderings-
tabel voor gaafheid van de
fysiognomie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd
4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel B4.6).

Tabel B4.6. Scores en klassen
van de gebiedswaardering.

gemiddelde score	waardering
1	niet gewaardeerd
1,5-2,4	laag
2,5-3,4	gemiddeld
3,5-4,2	hoog
4,3-5,0	zeer hoog

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie 'hoge waarde' de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op locaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

B4.3.2 Resultaten

De cultuurhistorische waarden in de gemeente Beuningen werden eerder wel geïnventariseerd, maar niet op gebiedsniveau gewaardeerd. Dit document wil in deze lacune voorzien. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Een zeer hoge waardering is toegekend aan de landschappen die in de afgelopen één tot anderhalve eeuw nauwelijks veranderd zijn. Het betreft dan de buitenplaats Doddendael met de aangrenzende dijkzone met doorbraakkolken alsmede de Duivelswaai met het aangrenzende gehucht.

Daaromheen strekt zich een uitgebreid gebied uit dat een hoge waarde toegekend heeft gekregen. Het gebied is weliswaar dynamisch geweest, maar die dynamiek heeft voldoende van de oude hoofdstructuur herkenbaar gelaten op de stroomruggen of heeft nieuwe waardevolle lagen toegevoegd, zoals de steenindustrie in de uiterwaarden.

Kleinere delen van de stroomruggen alsmede het uitgestrekte komgebied in de gemeente Beuningen hebben we een middelmatige waarde gegeven. De oude landschappelijke structuur is weliswaar nog herkenbaar, maar het landschap is wel ingrijpend aangepast, voornamelijk aan de moderne vormen van agrarische bedrijfsvoering. Beplanting op de stroomruggen is verdwenen en de komgebieden zijn tijdens een cultuurhistorisch niet relevante ruilverkaveling voorzien van nieuwe, weinig interessante bebouwing en een wegenpatroon. Een bijzonder gebied binnen deze categorie is het uiterwaardengebied ten noorden van de Waaldijk bij Winssen. De recente natuurontwikkeling heeft hier een dusdanig sterk stempel op het landschap achtergelaten dat de cultuurhistorische facetten naar de achtergrond zijn gedrukt.

Kleine delen van de gemeente Beuningen zijn zo sterk veranderd dat er het predicaat 'lage cultuurhistorische waarde' aan kan worden gegeven. Het gaat om het assenkruis van autosnelwegen en N322, om de grootschalige zand-

winningsputten en om een klein deel van het komgebied ten zuidwesten van knooppunt Ewijk.

De bebouwde kommen en de Waal zijn in dit kader niet nader gewaardeerd.

B4.4 Waardering van het Heumense cultuurlandschap

B4.4.1 Methodiek

9. Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen:⁹

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen B4.7 en B4.8); voor de laatste op basis van expert judgement zonder hard vastgelegde criteria.

Tabel B4.7. Waarderings-tabel voor gaafheid van de topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

SAMEN IN VERSCEIDENHEID

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Tabel B4.8. Waarderings-
tabel voor gaafheid van de
fysiognomie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd
4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel B4.9).

Tabel B4.9. Scores en klassen
van de gebiedswaardering.

gemiddelde score	waardering
0	niet gewaardeerd
1,0-1,9	zeer laag
2,0-2,6	laag
2,7-3,6	middelhoog
3,7-4,2	hoog
4,3-5,0	zeer hoog

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie 'hoge waarde' de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op locaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

Behalve de waardering op basis van historisch-landschappelijke eenheden hebben we in overleg met het Erfgoedplatform van de gemeente Heumen ook 'ensembles' benoemd, waar bijzondere cultuurhistorische kwaliteiten samenkomen. Deze zijn met een blauwe stippellijn op de waardenkaart opgenomen.

B4.4.2 Resultaten

De waardering volgens de hiervoor besproken methode is gevisualiseerd op de waarderingskaart. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

De hoogste waarden (hoog en zeer hoog) zijn toegekend aan het gebied van de Hatertse en Overasseltse Vennen, de omgeving van de dorpen Nederasselt en Overasselt en de buurtschap Worsum, de uiterwaarden van de Maas met zijn Maasheggen, de stuwwalflank ten noorden van Malden en enkele terreinen in het bosgebied op de stuwwal. Met uitzondering van het eerste gebied is de belangrijkste verklaring dat de genoemde gebieden nog in hoge mate het historisch landschap uit de 19e eeuw representeren. Vooral in de uiterwaarden is het voorkomen van vele goed onderhouden hagen een bijzonderheid in de huidige tijd. De hoge waarde van het gebied van de Hatertse en Overasseltse Vennen behoeft enige toelichting, vooral in het licht van de lagere waardering van het aangrenzende Wijchense gebied. Door de sterke bebossingsgraad van het gebied is het landschap veel geslotener dan in de referentieperiode. Toch hebben we gemeend aan dit gebied een zeer hoge waarde toe te moeten kennen. Het karakter van het gebied, met zijn vele vennen, overvleugelt ons inziens de omstandigheid dat het gebied niet meer zo open is als voorheen. Vanwege het belang van die vennen, waarvan het gecontinueerde bestand in Nederland relatief zeldzaam is, hebben we het gebied toch in de hoogste waardecategorie geplaatst. Een hoge waarde is verder toegekend aan de directe omgeving van een groot aantal historische linten en verbindingen.

Veel van het gemeentelijk grondgebied bevindt zich qua waardering in de middenmoot: de structuur van het landschap is op hoofdlijnen bewaard gebleven, maar de vaak geleidelijke veranderingen in de 20e eeuw hebben toch wel belangrijke consequenties gehad. De Broekkampen, het Neder- en Overasseltse Broek, de Teersche Sluispolder en grote delen van Heumensoord en Maldens Vlak zijn hiervan goede voorbeelden.

Enkele kleine deelgebieden zijn zo sterk veranderd, dat we hieraan de classificatie 'lage waarde' hebben toegekend. Dat geldt bijvoorbeeld voor een gebiedje in het Nederasseltse Broek en kleine gebieden ten zuiden en zuidoosten van Worsum.

SAMEN IN VERScheidenHEID

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Niet gewaardeerd zijn de verstedelijkte kernen, omdat deze puur vanuit een cultuurlandschappelijk perspectief zijn bekeken en een historisch-stedenbouwkundige waardering niet heeft plaatsgevonden. Alleen aan de linten is integraal een hoge waardering toegekend vanwege hun historische en verbindende rol.

In samenwerking met het Erfgoedplatform Gemeente Heumen is in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie en waardering in 2013 een aantal gebieden begrensd waar gebouwd en landschappelijk erfgoed als complex bij elkaar voorkomen. Het gaat om landelijke gebieden, maar ook om concentraties van bebouwing binnen een erf (tabel B.4.10).

*Tabel B4.10.
Beknopt overzicht van
de ensembles.*

ID	objectbeschrijving
1	cultuurlandschap Kadans
2	oude dorpskern Schonenburg
3	gezicht Worsum
4	gezicht Heide
5	ensemble De Waaij
6	monumentale boerderij met iepen aan bocht Maasdijk
7	monumentale boerderij met bomen
8	monumentale boerderij en vm. Veerhuis met leilinden en veerstoep
9	ensemble Valkstraat 13
10	ensemble De Erpewaai
11	Maasuiteerwaarden gem. Heumen
12	ensemble Sluisweg
13	ensemble Heumens gemaal
14	ensemble NH Kerk Overasselt
15	ensemble Bergzicht
16	ensemble Rijksweg
17	ensemble Rijksweg
18	ensemble Heiweg
19	oude verkavelrichting
20	historische lintbebouwing
21	monumentaal huis met vm. Brouwerij

B4.5 Waardering van het Wijchense cultuurlandschap en de Wijchense stedenbouw

B4.5.1 Methodiek

Ten geleide

Anders dan bij de drie andere gemeenten is in Wijchen gekozen voor een waardering van het cultuurlandschap en van de gebouwde omgeving, het laatste vanuit een historisch-stedenbouwkundig perspectief. Omdat de waardering van beide aspecten methodisch uiteenloopt, geven we die hier ook afzonderlijk weer.

Cultuurlandschap

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen:¹⁰

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen B4.10 en B4.11); voor de laatste op basis van expert judgement zonder hard vastgelegde criteria.

10. Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonerings sterk aangepast.

SAMEN IN VERScheidenHEID

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Tabel B4.11. Waarderings-tabel voor gaafheid van de topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel B4.12. Waarderings-tabel voor gaafheid van de fysiognomie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd
4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel B4.12).

Tabel B4.13. Scores en klassen van de gebiedswaardering.¹¹

gemiddelde score	waardering
0 -0,4	niet gewaardeerd
0,5-1,4	zeer laag
1,5-2,4	laag
2,5-3,0	middelhoog
3,1-3,7	hoog
3,8 -5,0	zeer hoog

11. De benaming van de verschillende waarderingsklassen is ten opzichte van RAAP-rapport 2403 gewijzigd i.v.m. een afstemming op de methodiek van de waardering van de drie andere gemeenten.

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie 'hoge waarde' de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op locaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

Stedenbouw

De vraag welke stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden in de bebouwde kommen - in meer of mindere mate - cultuurhistorische waarde hebben, is beantwoord met een quickscan, waarbij archief- en literatuuronderzoek achterwege bleven. De werkzaamheden bestonden achtereenvolgens uit het maken van een logische gebiedsindeling, het bekijken van de wijken/ buurten in het veld, het beredeneren van een waardering, het maken van een waardenkaart en het schrijven van een korte toelichting. De indeling van de bebouwde kommen in stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden is gemaakt op basis van kaartanalyse (actuele kaart, luchtfoto, welstandsk kaart) en verfijnd in het veld. Het veldwerk betrof een check van de kaartanalyse en een beoordeling op hoofdlijnen van de ruimtelijke kwaliteiten ter plaatse. Hiervoor zijn de bebouwde kommen vrijwel straat voor straat bekeken. Bij de waardering is onderscheid gemaakt in drie gradaties met elk een eigen kleur. Op de waarderingskaart hebben alle samenhangende deelgebieden een kleur. Zo ontstaat een vlekkenkaart met een attentiewaarde; in één oogopslag wordt duidelijk waar de - vanuit cultuurhistorisch perspectief - stedenbouwkundig meest waardevolle deelgebieden zich bevinden. De ingekleurde kwalificatie zegt iets over de waardering, maar nog niet over de ruimtelijke karakteristiek en het waarom van de waardering. Ter aanvulling zijn daarom op kaartbijlage 3 van RAAP-rapport 2403 per deelgebied de belangrijkste structuurdragers ingetekend. Dat laat - hoe summier ook - iets zien van het ruimtelijk handschrift en de grotere samenhang. Voor deze inhoudelijke informatie dient derhalve te worden terug gegrepen op het rapport met de inventarisatie en de (voorlopige) waardering. De waardering is nadien nog aangescherpt voor het buitengebied en in definitieve versie bij deze beleidsnota gevoegd.

Bij de waardering is vooral gelet op:

- de ruimtelijke kwaliteit van de wijken/buurten als ontwerpeenheid: structuur en verkaveling, en het ruimtebeeld van bebouwing en openbare ruimte;
- de ruimtelijke relatie met de hoofdstructuren: water, historische linten, spoorweg en 'stedelijk' netwerk;
- de mate waarin een gebied tegen de veranderingen in de tijd bestand is gebleken of aan slijtage onderhevig is geweest en de mate waarin

toevoegingen en vervanging een nieuwe waarde aan het ruimtelijk geheel hebben toegevoegd.

B4.5.2 Resultaten

Cultuurlandschap

De waardering volgens de hiervoor besproken methode is gevisualiseerd op de waarderingskaart. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Hoe verder we vanuit de bebouwde kom van Wijchen naar het westen en zuidoosten gaan, hoe waardevoller het cultuurlandschap blijkt te zijn. Naast de vele kastelen en buitenplaatsen, waartoe ook kasteel Wijchen gerekend kan worden, vinden we landschappen van de hoogste categorieën ten noorden van Bergharen en bij Woezik, Leur, Balgoij en Niftrik. Hier zijn de 19e-eeuwse structuur en kleinschaligheid goed bewaard gebleven. Ook de komontginning tussen Bergharen en Batenburg is relatief gaaf bewaard gebleven. In de zuidoosthoek geldt dat voor de omgeving van het Wijchens Ven en de Boskant/Heiveld, waar we zelfs een gebied met zeer hoge waarde tegenkomen. Een hoge waarde is verder toegekend aan (de directe omgeving van) een groot aantal historische linten en verbindingen.

Veel van het gemeentelijk grondgebied bevindt zich qua waardering in de middenmoot: de structuur van het landschap is op hoofdlijnen bewaard gebleven, maar de vaak geleidelijke veranderingen in de 20e eeuw hebben toch wel belangrijke consequenties gehad.

Een lage waardering geldt in de eerste plaats voor landschappen die nog wel als agrarisch gebied bewaard zijn gebleven, maar waar de landschappelijke structuur sterk is veranderd ten opzichte van de historische situatie. Dat geldt bijvoorbeeld voor het landschap ten zuidoosten van Wijchen en de omgeving van het infrastructureel knooppunt ten westen van de kom.

In grote lijnen zien we dat een zeer lage waardering toegekend is aan gebieden rondom de randen van de huidige bebouwde kom van Wijchen. Het gaat hier om terreinen die in de laatste decennia door met name afgraving en/of de aanleg van grootschalige infrastructuur veranderd zijn.

Uiteraard, dat zeiden we eerder ook al, komen uitschieters naar beide kanten, zowel individuele pareltjes als landschappelijke missers, in alle gebieden voor. Deze kaart geeft echter wel een goede indruk van hoe het op hoofdlijnen met het Wijchense landschap staat.

Stedenbouw

Bij de stedenbouwkundige waardering hebben we onderscheid gemaakt tussen gebieden met een hoge, een gemiddelde en een lage waarde.

In een gebied van hoge stedenbouwkundige waarde bestaan intieme geborgenheid, grote maat en stevige stedenbouwkundige dan wel landschappelijke structuur altijd 'naast' elkaar. Hiërarchie in de ruimtelijke opbouw zorgt voor verbindingen tussen het kleine en het grote schaalniveau. Het zijn gebieden met bovengemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of een hechte relatie met de historische en landschappelijke groenstructuren. Onder deze categorie rekenen we het oude deel van Batenburg, het zuidelijke deel van Bergharen, de omgeving van het kasteel van Hernen, geheel Leur, een groot deel van Balgoij en kleine delen van Niftrik. Ook delen van Alverna hebben een hoge waarde. In de kern Wijchen gaat het om de kern en het verspreide deel van Woezik, het noordelijke deel van Wijchen Noord, het westelijke deel van de Heilige Stoel, de omgeving van het kasteel en kleine stukken van het centrum, de Valendries, de omgeving van het Wijchens Maasje en de zuidelijke rand, tegen de afgesneden Maasarm van Balgoij. Ook het groen rond de Flier, Lingert en Diemewei heeft een hoge waarde.

In een gebied van middelhoge stedenbouwkundige waarde is dat verband in potentie aanwezig of nog herkenbaar maar aangetast. Het zijn gebieden met een gemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of enige relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Een middelhoge waarde kennen een groot deel van het oude lint van Bergharen, de kern van Hernen, vrijwel geheel Niftrik en verspreide delen van Balgoij. In Alverna heeft het noordelijke deel een middelhoge waarde. In de kern Wijchen geldt dit voor de bedrijventerreinen Nieuweweg, Zesweg en het zuidelijke deel van Bijsterhuizen, de Saltshof, Kraaijenberg, Homberg en Heilige Stoel, grote delen van Wijchen Noord, de Uilenboom, Aalsburg en een deel van het centrum, het noordelijke deel van Huurlingsedam, de Meren, de Gamert, Diemewei, de Lingert en de Flier.

In een gebied van lage stedenbouwkundige waarde was die samenhang bij aanvang afwezig of is die later verloren gegaan. Het zijn gebieden met onvoldoende cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of zonder een relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Laag gewaardeerd zijn het westelijke en oostelijke deel van Bergharen, de zuidelijke toegangsweg tot Hernen, de uitbreidingswijk van Batenburg, de uitbreidingswijk van Balgoij, het westelijke en oostelijke deel van Alverna met de doorgaande weg en delen van Wijchen. Dat betreft een deel van Bijsterhuizen, de Veenhof, de Hofsedam, het oostelijke deel van de Uilenboom, een deel van Wijchen Noord, de omgeving Tienakker, het oostelijke deel van het centrum, de Blauwe Hof, Lambrasse en de vele wijkjes ten zuiden van het Wijchens Maasje voor zover hiervoor niet bij de middelhoge waardering genoemd.

Bijlage 5 - Overzicht van karakteristieke bebouwing in Wijchen, Heumen en Beuningen

WIJCHEN: MIP

ID	GCHW_NR	STRAAT	HSNR	LETTER	TOEVOEGING	POSTCODE	PLAATS	OPMERKING	GEMEENTE	GEIN_TYPER	FUNCTIE	BESCHERMIN	WAARDERING	BOUWJAAR_T	BOUWJAAR_V	XCRD	YCRD
1,000	33289,000	Wethouder Bankenstraat	16	-		6634KC	Batenburg		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1900	1800	170319	427001
4,000	33286,000	Touwslagersbaan	33	-		6634AN	Batenburg		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1900	1850	171842	426541
6,000	32986,000	Grotestraat	33	-		6617AH	Bergharen		Wijchen	woonhuis	woonfunctie		basiskwaliteit	1800	1800	173339	430546
7,000	32984,000	Dorpsstraat	15	-	bij	6616AD	Hernen		Wijchen	schuur	agrarische functie		basiskwaliteit	0	1900	175268	427540
9,000	32971,000	Dorpsstraat	32	-		6617AD	Bergharen		Wijchen	trafohuisje	nutsfunctie		basiskwaliteit	1925	1900	174091	429187
13,000	32967,000	Veldsestraat	16	-		6617AA	Bergharen	Bij	Wijchen	begraafplaats	religieuze functie		basiskwaliteit	1910	1890	174077	428871
19,000	32818,000	Kerkstraat	3	-		6606AJ	Niftrik		Wijchen	trafohuisje	nutsfunctie		basiskwaliteit	1950	1940	174385	423085
20,000	32995,000	Molenweg	11	-		6617BB	Bergharen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1800	1700	174255	429366
22,000	32926,000	Molenhoek	3	-		6616AP	Hernen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1925	1900	176101	426705
23,000	32950,000	Dorpsstraat	4	-		6616AH	Hernen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1905	1845	174923	427679
25,000	32812,000	Lagestraat	31	-		6606KC	Niftrik		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1925	1900	175037	423461
27,000	32927,000	Flerdeweg	4	-		6615AP	Leur		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	0	1924	175123	425721
28,000	32948,000	Dorpsstraat	40	C		6616AH	Hernen		Wijchen	trafohuisje	nutsfunctie		basiskwaliteit	1925	1900	175083	427362
30,000	32953,000	Dorpsstraat	17	-		6616AD	Hernen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1890	1910	175265	427512
31,000	32953,000	Dorpsstraat	19	-		6616AD	Hernen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1890	1910	175269	427507
33,000	32938,000	Dorpsstraat	29	-		6616AE	Hernen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1920	1890	175223	427422
34,000	32944,000	Dorpsstraat	66	-		6616AJ	Hernen		Wijchen	kerk	religieuze functie		basiskwaliteit	0	1891	175270	427052
36,000	32826,000	Maasbandijk	20	-		6606KE	Niftrik		Wijchen	trafo huisje	nutsfunctie		basiskwaliteit	0	1935	175271	423154
41,000	32957,000	Molenhoek	4	-		6616AP	Hernen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1925	1900	176246	426608
45,000	32803,000	Egelpad	11	-		6604AA	Wijchen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1925	1900	177979	425635
46,000	32773,000	Elckerlycweg	1	-		6602HJ	Wijchen	Bij	Wijchen	begraafplaats	religieuze functie		basiskwaliteit	1940	1850	178300	424191
48,000	32799,000	Woordsestraat	1	-		6603LG	Wijchen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	0	1873	179384	421788
49,000	32805,000	Woeziksestraat	634	-		6604CH	Wijchen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	1875	1850	180605	425896
52,000	32819,000	Kerkstraat	1	-		6606AJ	Niftrik		Wijchen	woonhuis	woonfunctie		basiskwaliteit	1925	1900	174359	423105
57,000	32982,000	Veldsestraat	12	-		6617AA	Bergharen		Wijchen	pastorie Hervormde kerk	religieuze functie		basiskwaliteit	0	1851	174133	428887
60,000	32799,000	Woordsestraat	3	-		6603LG	Wijchen		Wijchen	boerderij	agrarische functie		basiskwaliteit	0	1873	179389	421796

WIJCHEN: Beeldbepalende panden

ID	CATEGORIE	TYPE	OPMERKINGE	BRON
1	beeldbepalende panden	agrarisch	Spoorstraat 25; T-boerderij in kern van Wijchen met neoclassicistische kenmerken in de voor- en rechterzijgevel van het woonhuis	veldbezoek Wijchen, d.d. 17 november 2011
2	beeldbepalende panden	agrarisch	Spoorstraat 27; T-boerderij in kern van Wijchen met neoclassicistische kenmerken in de voor- en rechterzijgevel van het woonhuis	veldbezoek Wijchen, d.d. 17 november 2011
3	beeldbepalende panden	agrarisch	Burchtstraat 1; T-boerderij in kern van Wijchen met neoclassicistische kenmerken in de voor- en rechterzijgevel van het woonhuis	veldbezoek Wijchen, d.d. 17 november 2011

WIJCHEN: Wederopbouwpanen

ID	STATUS	STRAAT	HUISNUMMER	HSLTTER	POSTCODE	PLAATS	TYPE	XCRD	YCRD
1	Wederopbouwobject 1940-1965	Franciscusstraat	4		6603DR	Wijchen	Woonhuis	180555	423978
2	Wederopbouwobject 1940-1965	Franciscusstraat	6		6603DR	Wijchen	Woonhuis	180549	423989
3	Wederopbouwobject 1940-1965	Franciscusstraat	8		6603DR	Wijchen	Woonhuis	180539	424002
4	Wederopbouwobject 1940-1965	Franciscusstraat	10		6603DR	Wijchen	Woonhuis	180533	424013
5	Wederopbouwobject 1940-1965	Franciscusstraat	9		6603DP	Wijchen	Trafohuisje	180523.37	424035.76
6	Wederopbouwobject 1940-1965	Groenewoudseweg	16		6603DJ	Wijchen	Woonhuis	180569	423917
7	Wederopbouwobject 1940-1965	Groenewoudseweg	18		6603DJ	Wijchen	Woonhuis	180580	423919
8	Wederopbouwobject 1940-1965	Groenewoudseweg	20		6603DJ	Wijchen	Woonhuis	180598	423922
9	Wederopbouwobject 1940-1965	Groenewoudseweg	22		6603DJ	Wijchen	Woonhuis	180612	423922
10	Wederopbouwobject 1940-1965	Groenewoudseweg	24		6603DJ	Wijchen	Woonhuis	180627	423924
11	Wederopbouwobject 1940-1965	Groenewoudseweg	26		6603DJ	Wijchen	Woonhuis	180641	423923
26	Wederopbouwobject 1940-1965	Boskant	113		6603LC	Wijchen	Boerderijcomplex	180983	422124
29	Wederopbouwobject 1940-1965	Boskant	5		6603LC	Wijchen	Trafohuisje	180299	423180
30	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoeveweg	40		6613AE	Balgoij	Boerderijcomplex	176794	421532
33	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	3		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171722	426248
34	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	5		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171737	426244
35	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	7		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171750.75	426248.23
36	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	2		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171661.66	426249.13
37	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	8		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171692.44	426231.32
38	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	10		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171696	426228
39	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	12		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171707	426222
40	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	14		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171713	426220
41	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	16		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171727	426215
42	Wederopbouwobject 1940-1965	Willibrordusstraat	18		6634AM	Batenburg	Woonhuis	171739	426213
43	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	3		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171733	426191

ID	STATUS	STRAAT	HUISNUMMER	HSLTTER	POSTCODE	PLAATS	TYPE	XCRD	YCRD
44	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	7		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171754	426272
45	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	9		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171755	426278
46	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	11		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171761	426303
47	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	13		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171757	426304
48	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	15		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171749	426305
49	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	17		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171734	426309
50	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	19		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171728	426312
51	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoppenhofstraat	21		6634AL	Batenburg	Woonhuis	171717	426319
52	Wederopbouwobject 1940-1965	Hoefweg	3		6634KD	Batenburg	Boerderij + schuur, inrijhek en (thee)koepel	171904	426624
53	Wederopbouwobject 1940-1965	Molenweg	4		6617BD	Bergharen	Woonhuis	174207	429272
54	Wederopbouwobject 1940-1965	Molenweg	6		6617BD	Bergharen	Woonhuis	174212	429275
55	Wederopbouwobject 1940-1965	Molenweg	8		6617BD	Bergharen	Woonhuis	174223	429286
56	Wederopbouwobject 1940-1965	Molenweg	10		6617BD	Bergharen	Woonhuis	174244	429302
57	Wederopbouwobject 1940-1965	Molenweg	12		6617BD	Bergharen	Woonhuis	174259	429311
58	Wederopbouwobject 1940-1965	De Dreef	5		6616AX	Hernen	Winkel, woonhuis en schuren	174979	427241
59	Wederopbouwobject 1940-1965	Batavierenweg	15		6616AR	Hernen	Bungalow	175457	427375
60	Wederopbouwobject 1940-1965	Batavierenweg	17		6616AR	Hernen	Bungalow	175485	427334
61	Wederopbouwobject 1940-1965	Dorpsstraat	12		6616AH	Hernen	Woonhuis	175212	427524
71	Wederopbouwobject 1940-1965	Loffertweg	14		6616AV	Hernen	School	175349	427198
72	Wederopbouwobject 1940-1965	Dorpsstraat	16		6606AD	Niftrik	Woonhuis	174456	423166
73	Wederopbouwobject 1940-1965	Dorpsstraat	18		6606AD	Niftrik	Woonhuis	174461	423170
74	Wederopbouwobject 1940-1965	Dorpsstraat	20		6606AD	Niftrik	Woonhuis	174468	423177
75	Wederopbouwobject 1940-1965	Dorpsstraat	22		6606AD	Niftrik	Woonhuis	174474	423182
76	Wederopbouwobject 1940-1965	Maasbandijk	62		6606KE	Niftrik	T-boerderij met schuur	173726	423561
77	Wederopbouwobject 1940-1965	Maasbandijk	60		6606KE	Niftrik	Boerderij, kippenhok/schuur	173802	423524
78	Wederopbouwobject 1940-1965	Maasbandijk	55		6606KE	Niftrik	Woonhuis/boerderij; voorheen Veerhuis	173949	423324
79	Wederopbouwobject 1940-1965	Maasbandijk	54		6606KE	Niftrik	Boerderij, kippenhok/schuur	174154	423201
80	Wederopbouwobject 1940-1965	Konijnsweg	36		6602GP	Wijchen	Woonhuis	178762	424260
81	Wederopbouwobject 1940-1965	Leemweg	121		6603AL	Wijchen	Schoolgebouw	180225	424160
82	Wederopbouwobject 1940-1965	Wezelsedijk	38		6604KG	Wijchen	Trafhuisje	178632.19	427329.95
88	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	9		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178500.17	424997.64
89	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	11		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178504	425002
90	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	13		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178508	425008
91	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	15		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178512	425012
92	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	17		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178519	425021

ID	STATUS	STRAAT	HUISNUMMER	HSLTTER	POSTCODE	PLAATS	TYPE	XCRD	YCRD
93	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	19		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178521	425025
94	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	21		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178527	425031
95	Wederopbouwobject 1940-1965	Kruisbergseweg	23		6601DA	Wijchen	PÚGÚ-woning	178530	425035
96	Wederopbouwobject 1940-1965	Vredelaan	101		6603LK	Wijchen	plofbunker (1) voormalig MOB-complex, 1951-1961. Militaire functie.	180550	423090
97	Wederopbouwobject 1940-1965	Vredelaan	103		6603LK	Wijchen	plofbunker (2) voormalig MOB-complex, 1951-1961. Militaire functie.	180583	423035
98	Wederopbouwobject 1940-1965	Vredelaan	105		6603LK	Wijchen	plofbunker (3) voormalig MOB-complex, 1951-1961. Militaire functie.	180627	422975
99	Wederopbouwobject 1940-1965	Vredelaan				Wijchen	tankbaan voormalig MOB-complex, 1951-1961. Militaire functie.	180375	423153

BEUNINGEN: Wederopbouwpannen

ID	STRAAT	HUISNR	PLAATS	TYPE	DATERING	ARCHITECT	BESCHRIJVING	CATEGORIE
2	Wilhelminalaan	83	Beuningen	Boerderijcomplex met schuren/loodsen	Ca. 1955-1965		Een vrij gaaf bewaard boerderijcomplex dat representatief is voor de vernieuwing in de boerderijbouw tussen 1950 en 1970. Kenmerkend is de gelede opzet van de efbouwing en de toepassing van gestandiseerde woonhuis en schuurtypen	A+
5	Ficarystraat	5	Beuningen	Boerderijcomplex met schuren/loodsen	Ca. 1955-1965		Vrij gaaf bewaard boerderijcomplex dat representatief is voor de vernieuwingen in de boerderijbouw tussen 1950 en 1970. Kenmerkend is de gelede opzet van de erfbebouwing en de toepassing van gestandiseerde woonhuis en schuurtypen.	A+
6	Elsenpas	2	Beuningen	Boerderijcomplex met schuren/loodsen	Ca. 1955-1965		Fraai en vrij gaaf bewaard boerderijcomplex dat representatief is voor de vernieuwingen in de boerderijbouw tussen 1950 en 1970. Kenmerkend is de gelede opzet van de erfbebouwing.	A+
9	Wilhelminalaan	ong.	Beuningen	Trafohuisje	Ca. 1950-1960	H.J. Fels	Transformatorhuisje in de stijl van de Delftse School gebouwd in opdracht van de PGEM. Het huisje is ontworpen door H.J. Fels die tot 1955 huisarchitect was van de PGEM. Deze huisjes behoren tot de laatste in baksteen uitgevoerde trafohuisjes. In de jaren	A+
10	Wilhelminalaan	ong.	Beuningen	Brug	Ca. 1930-1950		Betonnen brug over de ... De brug maakt deel uit van reeks bruggen die in samenhang met de aanpassing van de Oude Wetering tot stand zijn gekomen en zijn exemplarisch voor de bruggenbouw in de jaren tussen 1930 en 1950. De bruggen zijn een belangrijk ond	A+
13	Schoolstraat	1	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
14	Schoolstraat	1a	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
15	Schoolstraat	3	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
16	Schoolstraat	3a	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
17	Schoolstraat	5	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
18	Schoolstraat	5a	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
19	Schoolstraat	5b	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
20	Schoolstraat	5c	Beuningen	Winkelcentrum	Ca. 1960-1970		Dit buurt/wijkwinkelcentrum bestaande uit winkels met bovenwoningen was een voor Beuningen nieuw bouwtype en valt op door moderne Functionalistische architectuur. Het complex is gelegen aan de rand van de naoorlogse uitbreidingswijken ten oosten van de k	A+
28	Dijk	22	Beuningen	Steenfabriek "Staartjeswaard"	1846-1982		De steenfabriek Staartjeswaard valt al van verre op door de markante schoorsteen. De steenfabriek bezat een zeldzame ringoven. Op het terrein staan en stonden arbeiderswoningen, een directeurswoning, naoorlogse loodsen. In 2001 was de oven tot ru'ne verv	A+ (gedeeltelijk)
114	Bevrijdingsstraat	1	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+

ID	STRAAT	HUISNR	PLAATS	TYPE	DATERING	ARCHITECT	BESCHRIJVING	CATEGORIE
115	Bevrijdingsstraat	3	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
116	Bevrijdingsstraat	5	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
117	Bevrijdingsstraat	7	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
118	Bevrijdingsstraat	9	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
119	Bevrijdingsstraat	11	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
120	Bevrijdingsstraat	2	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
121	Bevrijdingsstraat	4	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
122	Thomas van Heereveldstraat	28	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
123	Thomas van Heereveldstraat	30	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
124	Thomas van Heereveldstraat	32	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
125	Thomas van Heereveldstraat	34	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
126	Thomas van Heereveldstraat	36	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
127	Thomas van Heereveldstraat	38	Weurt	Woningen	Ca. 1945-1950		Dubbel woonhuis, onderdeel van een complex vroeg-naoorlogse woningwetwoningen aan de Thomas van Heereveldstraat. De woningen zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School in een periode dat architecten werden geacht streekeigen te bouwen. De woningen zi	A+
171	Binnenweg	1	Ewijk	Woonhuis met brug	Ca. 1950-1955		Deze ten noorden van de Van Heemstraweg gelegen beeldbepalende villa is gebouwd in een sobere zakelijke trant met invloeden van de Delftse School. Het pand is gelegen nabij het Huis Doddendaal.	A+
173	Molenstraat	ong.	Winssen	Herdenkingsmonument	Ca. 1945-1950		Markant sober vormgegeven oorlogsmonument als herinnering aan tijdens de Tweede Wereldoorlog omgekomen inwoners van Winssen.	A+
176	Julianastraat	26	Ewijk	Woonhuis	Ca. 1955-1960		Vrijstaande zorgvuldig gedetailleerde villa met natuur- of kunststenen deuroplijsting en smeedijzeren raamhekken. Voorbeeld van een traditioneel woonhuis, deels gebouwd met gebruikmaking van prefab onderdelen. De architectuur van de woning is kenmerkend	A+

SAMEN IN VERScheidenHEID

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Bijlage 6 - Maatschappelijke initiatieven

B6.1 Inleiding

Erfgoed in de gemeenten Wijchen, Heumen, Beuningen en Druten staat niet op zichzelf en is ook zeker niet onontgonnen. In de afgelopen jaren zijn er tal van provinciale, nationale en zelfs internationale initiatieven genomen om erfgoed grensoverschrijdend te ontsluiten en beleefbaar te maken.

We vinden het van belang om hier waar mogelijk bij aan te sluiten, op die manier versplintering en dubbeling tegen te gaan en tegelijkertijd bestaande initiatieven vanuit het maatschappelijk speelveld te versterken. Daar kan het gebeuren mogelijk niet alle onderstaande projecten een dynamisch karakter blijven dragen en actieve deelname dus mogelijk is.

B6.2 Erfgoedplatforms en digitale media

B6.2.1 Liberation Route

De Stichting Liberation Route Europe heeft tot doel het pad van de geallieerden in de laatste fase van de Tweede Wereldoorlog beleefbaar te maken door middel van het opzetten van routes. Daarmee wil men laten zien dat er een prijs werd betaald voor een vrij Europa. Er wordt gebruik gemaakt van moderne communicatiemiddelen en duidelijke herkenningsoBJECTEN in het landschap. Het Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem-Nijmegen was de initiatiefnemer voor de Liberation Route in de regio Arnhem-Nijmegen. Partners, zoals de provincie Gelderland en gemeenten, zijn aangehaakt. Later is het project uitgerold over de rest van Gelderland en zelfs naar Europees niveau getild. Om de route uit te breiden buiten de stadsregio heeft het RBT KAN de Stichting Liberation Route Europe opgericht.

Op relevante locaties zijn en worden 'luisterplekken' gemaakt: grote veldkeien op plekken die een rol speelden in de bevrijdingsjaren. Via smartphones kan het bijbehorende verhaal worden beluisterd. In de gemeenten Wijchen, Heumen en Beuningen zijn luisterkeien te vinden. Op 6 juni 2014, 70 jaar na D-Day, werd de internationale Liberation Route Europe (in de vorm van een website) geopend op de stranden van Normandië. Meer dan andere initiatieven is dit initiatief op de buitenlandse toerist gericht.

B6.2.2 Spannende Geschiedenis

In 2010 en 2011 is rondom Arnhem en Nijmegen het historisch belevenisnetwerk uitgezet door het RBT KAN. Toeristen en recreanten maken via audio en video kennis met de historie van deze regio. Op www.spannendegeschiedenis.nl en de mobiele website www.spgs.nl is uitgebreide informatie te vinden over

ruim 80 historische plekken uit drie tijdlijnen. Spannende Geschiedenis trekt grote belangstelling bij consumenten. Dankzij subsidie van de provincie Gelderland, diverse fondsen en tal van gemeenten zijn in 2013 en 2014 nieuwe tijdlijnen en points of interest (POI's) uit heel Gelderland toegevoegd. Acht tijdlijnen en 120 nieuwe locaties laten dan de historie van héél Gelderland beleven. Spannende Geschiedenis Gelderland is een gezamenlijk initiatief van Gelders Erfgoed, Regionaal Bureau voor Toerisme Rivierenland, Veluws Bureau voor Toerisme en RBT KAN. RBT KAN is projectleider voor dit bijzondere project.

De website Spannende Geschiedenis geeft, ingedeeld naar periode of 'tijdlijnen', informatie over bijzondere historische plekken. Deze 200 historische locaties zijn in het veld gemarkeerd en voorzien van een verwijzing naar de (mobiele) website, zodat ter plekke de bijbehorende informatie, ook gesproken of verbeeld, kan worden opgeroepen. Er is op de website tevens een link gelegd met arrangementen en evenementen en uitgezette routes. Ook bestaan er koppelingen met de informatieve website MijnGelderland.nl (zie § B6.2.3). Er zijn locaties te vinden in de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten.

B6.2.3 Coöperatie Erfgoed Gelderland

12. Het betreft 77 musea, 29 historische verenigingen, 5 archieven, 7 monumentenorganisaties, 2 bibliotheken, 2 organisaties voor archeologie, 2 erfgoedplatforms en 1 ondersteuningsorganisatie. Binnen onze regio zijn hierbij de Stichting Jac. Maris Museum (Heumen), Museum De Lage Hof (Overasselt), Museum Kasteel Wijchen en de Historische Vereniging Tweestromenland (beide Wijchen) bij aangesloten.

De Coöperatie Erfgoed Gelderland is een samenwerkingsverband van ongeveer 130 erfgoedorganisaties¹² die zich samen tot missie hebben gesteld het historische verhaal van Gelderland uit te dragen. De doelen van de coöperatie zijn onderlinge samenwerking, promotie van het erfgoed van Gelderland in zijn totaliteit, de belangen behartigen van de leden, uitwisseling van kennis en de bedrijfsvoering van de leden versterken. Concrete acties van het netwerk zijn:

- MijnGelderland.nl, een online erfgoedplatform met verhalen, routes, pronkstukken en interviews - gekoppeld met een magazine en een webwinkel;
- Collectie Gelderland, een database van meer dan 110.000 museale objecten;
- Gemaakt in Gelderland, een erfgoedfestival met tentoonstellingen, open dagen, muziek, film, theater, wandel- en fietsroutes, lezingen en debatten;
- Gelderse Museum-dag;
- Collectiewacht, een service die aan musea wordt aangeboden om de collectie op peil te houden.

B6.2.4 Huis van de Nijmeegse Geschiedenis

De online-encyclopedie 'Huis van de Nijmeegse Geschiedenis' biedt, in lijn met tal van andere lokale initiatieven in Nederland, de mogelijkheid de lokale

geschiedenis in een Wikipedia-achtige omgeving op te nemen. Daarin hebben ook onderwerpen over een ruime kring rond Nijmegen een plek gekregen.

B6.2.5 Regionaal Bureau voor Toerisme

RBT KAN, hiervoor al genoemd, stimuleert ook andere initiatieven in de vier gemeenten die betrekking hebben op het bevorderen van het cultuurhistorisch toerisme. Zo zijn in Wijchen en Heumen toeristische bewegwijzering in de vorm van bruin-witte borden met pictogram aangebracht (die aansluit bij Europese richtlijnen) die ook verwijzen naar cultuurhistorische bezienswaardigheden. Druten en Beuningen hebben de borden al wat langer. Ook de buurgemeenten Groesbeek en Overbetuwe hebben zich hierbij aangesloten. Daarnaast wordt de campagne 'Gelderland levert je mooie streken' gevoerd op internet en de traditionele media, waarin ook Gelders erfgoed wordt gepromoot.

Voor het Rijk van Nijmegen - waaronder ook het Duitse Kranenburg en het Limburgse Mook en Middelaar vallen - heeft het RBT KAN een onderzoek uitgevoerd dat heeft geleid tot een rapport met aanbevelingen betreffende de toeristische herpositionering Rijk van Nijmegen (najaar 2013). Een van de benoemde speerpunten is de rijke cultuurhistorie. Want wat maakt de toeristische regio Rijk van Nijmegen zo uniek? Het is de combinatie van natuur en cultuur en dan met name de cultuurhistorie. De Romeinen waren niet op de Waddeneilanden, het Hertogdom Gelre bevond zich niet in Zeeland en 'Operation Market Garden' vond niet plaats in Groningen. Het zijn stuk voor stuk gebeurtenissen uit het verleden die de regio gevormd hebben. Gebeurtenissen die, zo blijkt, zich prima lenen voor toeristische en cultuurhistorische thema's. Thema's die mensen beroeren en in beweging brengen. Thema's die in het Rijk van Nijmegen herbeleefd kunnen worden. De nadruk voor het cultuurhistorisch toerisme wordt gelegd op:

- Spannende Geschiedenis (Romeinen, Hertogdom Gelre).
- WOII - Battlefield Toerisme (Liberation Route/Operation Market Garden/Bevrijdingsmuseum Nijmegen).
- Via Romana en Limes.

B6.3 Lokale initiatieven

Naast bovenstaande recente en gemeentegrensoverschrijdende projecten zijn er ook vele initiatieven op erfgoedgebied op een middelgrote tot kleine schaal. Daarbij doelen we bijvoorbeeld op initiatieven van het RBT KAN, die cultuurhistorische routes langs relevante locaties heeft uitgezet. Voorbeeld zijn ook initiatieven van gemeenten zoals een fietsroute in Wijchen langs monumenten uit de wederopbouwperiode en het QR-project van de vijf gemeenten in het Land

van Maas en Waal waarbij 100 historische objecten (monumenten en landschapselementen) worden voorzien van een QR code voor informatie over die objecten die geplaatst worden op Mijngelderland.nl

B6.3.1 Musea en bezoekerscentra

Er is een aantal belangrijke trekpleisters op cultuurhistorisch vlak, te weten:

- Museum Kasteel Wijchen; hier wordt de archeologische collectie van de gemeente Wijchen gepresenteerd alsmede de bewoningsgeschiedenis van het Land van Maas en Waal uit de doeken gedaan met een vaste presentatie en wisseltentoonstellingen.
- Het bezoekerscentrum 'Land van de Heerlijkheden' in Leur; hier ontsluit Geldersch Landschap & Kasteelen haar terreinen en kastelen in het Land van Maas en Waal met informatie en uitgezette (fiets)routes. In het Bezoekerscentrum is het Erfgoedoverleg Land van Maas en Waal gevestigd waar tien historische verenigingen en heemkundekringen zijn aangesloten die gezamenlijk informatie vergaren over en onderzoek doen naar de cultuurhistorie in het Land van Maas en Waal.
- Kasteel Hernen van GLK is te bezoeken. GLK organiseert bovendien regelmatig evenementen rond haar bezittingen.
- Het Maas & Waals Museum 1939-1945 biedt een expositie over het Land van Maas en Waal in de Tweede Wereldoorlog.
- In Overasselt bevindt zich het Agrarisch Museum De Lage Hof, waar het agrarisch leven van de laatste eeuwen te bekijken is.
- Streekhistorisch Museum Tweestromenland bevindt zich in Beneden-Leeuwen, maar is van belang voor de gehele regio en wordt daarom door drie van de vier gemeenten financieel ondersteund.
- Cultuurhistorisch relevant, maar meer op beeldende kunst gericht, is het Ateliërmuseum Jac. Maris in Heumen.

Alle genoemde musea en bezoekerscentra zijn zelfstandige organisaties.

B6.3.2 Erfgoedorganisaties

Een belangrijke rol binnen de gemeenten spelen ook de verschillende historische verenigingen en stichtingen: de Historische Vereniging Tweestromenland, de Stichting Batenburgs Erfgoed, de Stichting Wighene, de Heemkundegroep Pagus Balgoye, de Jan van Gelderstichting, de Stichting Historisch Besef Beuningen, de Stichting Baet en Borgh, het Erfgoedstudiehuis Land van de Heerlijkheden, de Stichting Heemkunde Malden, de Werkgroep Historie Worsum, de Stichting Maasheggen Balgoy en het Erfgoedplatform gemeente Heumen. Enkele van deze organisaties hebben vrij toegankelijke documentatiecentra en/of publiceren eigen tijdschriften. Wij beschouwen ze als onmisbaar vanwege de aandacht die zij genereren voor het lokale erfgoed en als partners in de erfgoedzorg. De aandacht voor erfgoed van onderaf wordt een warm hart

toegedragen. Waar mogelijk zal de gemeente hun wensen aanhoren en hun belangen meenemen in ruimtelijke afwegingen die gemaakt moeten worden. Samenwerking tussen de diverse verenigingen komt tot uitdrukking in het Erfgoedoverleg Land van Maas en Waal, dat door de gemeenten wordt omarmd. Op een landelijk/provinciaal vlak werkt onafhankelijk van andere partijen de Bond Heemschut.

B6.3.3 Maas en Waal Cultuur Express

Vijfentwintig erfgoedorganisaties in het Land van Maas en Waal, waaronder veel van de bovenstaande, hebben hun krachten gebundeld en het digitale platform Maas en Waal Cultuur Express opgericht. Hierin komen activiteiten en verhalen samen.

B6.3.4 Kleine initiatieven

Naast al deze min of meer georganiseerde initiatieven bestaan er tal van particuliere initiatieven, zoals de websites drutenonline.nl, oudbeuningen.nl en <https://www.facebook.com/OudWijchen>, die eveneens bijdragen aan de beleefbaarheid van het erfgoed op lokale schaal. Hun zichtbaarheid is te diffuus en hun aantal te groot om ze allemaal op te sommen. Het betreft ook amateurhistorici die bijvoorbeeld op basis van eigen onderzoek regelmatig in historische tijdschriften of lokale/regionale kranten publiceren en daarmee de aandacht voor een onderwerp weten te vergroten.

Bijlage 7 - Cultuurhistorische trends in de maatschappij

B7.1 Intensivering

Het publiek heeft behoefte aan beleving, aan historische sensatie. Daarbij horen bijvoorbeeld de 're-enactments', de opvoering van historische gebeurtenissen, zoals 70 jaar Market Garden in 2014. Kennis en authenticiteit zijn belangrijke kernbegrippen om deze beleving en sensatie mogelijk te maken. Burgers lopen niet meer automatisch warm voor een fototentoonstelling in het lokale dorpshuis. Er is een zekere vorm van 'sensatie' nodig om grotere doelgroepen te bereiken. Dat kan al heel eenvoudig door de historische beelden niet op een fotowand, maar in het veld - op de plek waar ze gemaakt zijn - te presenteren. Dat prikkelt reeds de zintuigen. De 'sensatiebenadering' kan uitmonden in re-enactments van veldslagen in het verleden, een realistische verbeelding van het boerenleven van vroeger of in Dickensfestijn¹³-achtige evenementen in historische settings. Batenburg zou zich bijvoorbeeld voor een soortgelijk evenement uitstekend lenen - de potentie van dit stadje wordt op dit moment nog beperkt benut. Bij intensieve beleving moeten we niet alleen denken aan prikkeling door middel van beeld, maar ook door geluid, geur en tast. Een voorbeeld is ook de permanente verbeelding van belangrijke plekken in het landschap op een eigentijdse manier, wel transpositie genoemd: *cultuurhistorie herkenbaar vertalen naar eigentijdse functies, vormen, materialisaties en sferen*. Dat hierbij een belangrijke verbinding bestaat met de positie van erfgoed en cultuurlandschap bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen moge duidelijk zijn. Kunstenaars, stedenbouwkundigen, architecten, landschapsarchitecten en tuin- en parkarchitecten spelen een belangrijke rol bij deze vertaling van erfgoed naar het heden. Daarom wordt veel waarde gehecht aan de kwaliteit van het ontwerp.

13. Tijdens een Dickensfestijn komen, meestal tijdens de winterdagen, de personages van Charles Dickens' *A Christmas Carol* in een historische setting tot leven. Voorbeelden vinden we in Deventer, Wintelre en Bronkhorst. In Deventer lag het initiatief in handen van buurtbewoners en ondernemers.

B7.2 Informalisering

'De democratisering van kennis': de expert is feilbaar en is niet de enige partij met inhoudelijke kennis. Informatie wordt door een breed publiek ook toegankelijk gemaakt, bijvoorbeeld via (inter)nationale en lokale Wikipedia-achtige projecten. Oral history, het vertellen van verhalen, is een belangrijke kennisbron geworden. Een leidende rol voor erfgoedzorg is lang niet meer alleen voorbehouden aan experts. Weliswaar hebben zij nog altijd een rol binnen het geheel, maar de positie van burgers is de laatste jaren steeds groter geworden en wordt door de vier gemeenten omarmd. Deze positie past ook binnen het principe van een terugtrekkende overheid waarin aan het maatschappelijk speelveld (een deel van) de initiatieven wordt overgelaten. Met name kennis-

verbreiding is een erfgoedbenadering die zich (mede) leent voor uitvoering door particuliere initiatieven. Kennisverwerving, bijvoorbeeld via gespecialiseerde technieken, is daarentegen een onderdeel waar professionals vaker een rol in zullen moeten vervullen. In specifieke gevallen, zoals bij grotere overzichtspublicaties, kan juist de samenwerking tussen professionals en burgers een belangrijke meerwaarde opleveren.

B7.3 Individualisering

Erfgoed is vooral populair als het te koppelen is aan het belangstellende individu. Daarbij kan gedacht worden aan erfgoed waar eigen voorouders hebben gewoond (gebouwen) of gebruik van hebben gemaakt (objecten). Het betreft bovendien een verschuiving van verhalen over objecten naar verhalen over mensen. Binnen het publiek heb je 'gravers' (sterk geïnteresseerden in één onderwerp) en 'grazers' (breed, maar oppervlakkig geïnteresseerden). Erfgoed gaat niet alleen over het verleden van ridders en jonkvrouwen, maar ook over dat van de gewone mens. De inwoners van onze gemeenten herkennen zich in het erfgoed als zij iets horen of lezen over hun achtertuin, hun dorpsplein of de buurtschap waar hun grootouders woonden. De geschiedenis komt daarvoor dichtbij: het verleden wordt als het ware 'van ons' gemaakt. De persoonlijke banden van onze inwoners met het verleden van hun woonomgeving en met een regionale of lokale identiteit groeien. We streven er dan ook naar om evenwicht te vinden in de aandacht voor 'erfgoed van elite en soldaten' en het erfgoed van boeren en timmerlieden. Zo zijn tentoonstellingen over het leven van alledag niet minder waardevol dan een grote manifestatie over oorlog en bevrijding. Bij voorkeur laten initiatieven altijd het grote én het kleine plaatje zien.

B7.4 Internationalisering

Door de toegenomen reismogelijkheden kijkt het publiek als toerist naar erfgoed, waarbij hij buitenlandse referenties gebruikt. Tegelijk is er een tegenbeweging te zien, de regionalisering. De aandacht voor het streekeigene is sterk toegenomen. De vier gemeenten hechten eraan de internationale relaties vanuit het verleden te koesteren of te doen herleven. Dat geldt zowel voor verspreide locaties in een (ver) buitenland waar historische banden mee bestaan als voor het aangrenzende Duitsland, waar het Rijk van Nijmegen zoveel historische banden mee heeft. Per thema of onderwerp zal verschillen om welke buitenlandse locaties het gaat. Binnen het thema Romeinen is het Limesverband uiteraard interessant, maar kan ook gedacht worden aan een verband van plaatsen met Romeinse resten direct achter de Limes. Met betrekking tot de kerstening zijn de plaatsen interessant waar de middeleeuwse kerk vanouds

14. We denken aan Keulen vanwege de HH. Ewalden (Druten) en Saint-Valéry-sur-Somme (Overasselt).

een band mee heeft vanwege zijn patroonheilige.¹⁴ Bij de kastelen kan gedacht worden aan een rol voor nazaten van vroegere (buitenlandse) bezitters.

B7.5 Informatisering

Een tendens die voor alle voorstaande trends geldt is de toenemende informatisering. Kennis wordt breed toegankelijk (gemaakt) voor en door het publiek. Daarnaast ontstaan technische mogelijkheden om erfgoed zichtbaar te maken, zoals 'layar'-applicaties voor de smartphone. Kennis kan in toenemende mate via digitale media worden overgebracht. Op Gelders niveau zijn al meerdere initiatieven op dit vlak genomen waaraan de vier gemeenten ook deelnemen. Aansluiting daarbij verdient de voorkeur. Dit kan door typisch Heumens-Wijchens-Beunings-Drutense voorbeelden aan deze initiatieven toe te voegen en/of na te gaan of de initiatieven uitgebreid kunnen worden. Op dit moment zijn bijvoorbeeld alleen Heumense en Wijchense organisaties bij de Coöperatie Erfgoed Gelderland aangesloten, terwijl zich er meer organisaties voor lenen. Tegelijkertijd beschikken de gemeenten met hun cultuurhistorische waardenkaarten over grote kennisbronnen, die publiek toegankelijk gemaakt kunnen worden.

SAMEN IN VERScheidenHEID

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Bijlage 8 - Projectideeën erfgoedbeleving en -benutting

THEMA	ERFGOEDLIJN	PROJECT Tussen [] staat/staan de gemeente(n) waarop het project betrekking heeft	TREND I1 = Intensivering I2 = Informalisering I3 = Individualisering I4 = Internationalisering I5 = Informatisering
Zichtbare prehistorie	Wonen en begraven op de hogere gronden	<ul style="list-style-type: none"> Tentoonstelling prehistorie vennengebied en waar mogelijk beter zichtbaar en 'leesbaar' maken bewoning van prehistorisch landschap [Wijchen, Heumen] Markeren nederzetting Brede School Broeksingel [Heumen] Organiseren van open dagen en publieksofgravingen om prehistorische verleden meer te laten leven [allen] 	- I1 I1, I2, I3
Romeinse en Merovingische aanwezigheid	De context van Noviomagus: dicht bewoond gebied in de Romeinse tijd	<ul style="list-style-type: none"> Visualisatie 'Romeinse Goudkust' in terrein; verbinding van alle onderdelen in één stijl [allen] Opzetten, uitbouwen en profileren van een netwerk van plaatsen met een belangrijke plek binnen Romeins Nederland achter de Limes (zoals locaties met Romeinse villa's, oude Romeinse routes, e.d.) [allen] Stimuleren van gemeenteverstijgende Romeinse activiteiten binnen de Limes en meer bijzonder binnen de Euregio [allen] Streven naar ondergronds behoud van Romeinse resten als zorgplicht richting toekomstige generaties [allen] 	I1 - I1, I4 -
	Verbinding: Romeinse wegen van Ble- rick naar Nijmegen en tussen Wijchen en Heumen	<ul style="list-style-type: none"> Visualisatie Romeinse weg Bosweg - Kuilseweg, bijvoorbeeld d.m.v. bordjes met de internationaal gangbare aanduiding 'Via Romana' [Heumen] 	I1, I4
	Merovingisch hartland	<ul style="list-style-type: none"> Visualisatie en publieksinformatie bijzondere Merovingische geschiedenis [Wijchen] 	I1
Kerstening en christelijke tradities	Abdijen als grootgrondbezitters	<ul style="list-style-type: none"> Beeldende, ruimtelijk gerichte overzichtspublicatie over de kerkgeschiedenis en het kerkelijk grondbezit in het Land van Maas en Waal - blootleggen internationale netwerken [allen] 	I4
	Middeleeuwse kerken en kapellen	<ul style="list-style-type: none"> Grondradaronderzoek omgeving NH kerk Overasselt [Heumen] 	
	Protestanten vs. katholieken: de reformatie	<ul style="list-style-type: none"> Organiseren van een manifestatie of tentoonstelling over geloofsvrijheid en -onderdrukking; met historische en hedendaagse voorbeelden uitwerken [allen] Herkenbaar maken van de vroegere locaties van schuilkerken en kerkenpaden [allen] 	I1 I1
	Het Rijke Roomse Leven: kloosters, kerken en vrome burgers	<ul style="list-style-type: none"> Publicatie: Bedevaarten St. Walrick [Heumen] (Tijdelijke) beeldende routes langs plekken van het Rijke Roomse Leven; zichtbaarheid van visuele presentaties op straat [allen] Stimuleren van samenwerking tussen eigenaren van religieus erfgoed uit de periode van het Rijkse Roomse Leven (1853-1965) - gezamenlijk uitdragen van de identiteit [allen] Stimuleren van samenwerking tussen eigenaren van religieus erfgoed, de gemeenten Heumen, Wijchen, Beuningen, Druten, Nijmegen en Groesbeek en Museumpark Oriëntalis ten aanzien van het organiseren van een activiteitenprogramma 'religieus erfgoed Rijk van Nijmegen' [allen] 	I1, I3 I1, I3 I2, I3 I1, I2, I3
	De kerstening weerstaan? Volksgeloof in Maas en Waal	<ul style="list-style-type: none"> Verhalenproject over volksverhalen en bijgeloof - integratie in MaasWaalWiki (zie onder) [allen] Organiseren van een straattheaterfestival in combinatie met fietsevenement over volksverhalen van Maas en Waal [allen] 	I2, I3, I5 I1

<p>Heren, kastelen en stadjes</p>	<p>Burchten en ridders: middeleeuwse kastelen</p> <p>Wonen op 't land: edelmanswoningen, buitenplaatsen en landgoederen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Visualisatie verdwenen kastelen, bijvoorbeeld o.a. door uitgraving van gedempte grachten; speciale aandacht voor kasteel Heumen; nadere verkenning van te kiezen wijze [allen] • Documenteren van het archeologisch onderzoek van 1980 van het kasteel Heumen [Heumen] • Herstel vorm motte Malderburcht en toeristisch-recreatieve ontsluiting [Heumen] • Toeristisch-recreatief verbinden van bestaande kastelen en plekken van verdwenen kastelen in samenwerking met kasteelbeherende organisaties en de gemeente Groesbeek (vanwege de relatie met kasteel Heumen) [Heumen] • Verbinden geschiedenis kastelen met die van de bijbehorende landgoederen - stimuleren ensemblesdenken, bijvoorbeeld bij herstel van luiken boerderijen [allen] • Beter benutten historisch decor kasteelstadje Batenburg voor activiteiten / manifestaties op het vlak van 'historiebeleving' (vgl. Dickensfestijn) [Wijchen] <ul style="list-style-type: none"> • Publicatie: Adellijke families en bezittingen Overasselt (Harrie Joosten en Gerard Derks) [Heumen] • Stroomlijnen en met nieuwe thema's uitbreiden concept 'Land van de heerlijkheden'; samenstellen van een inhoudelijk voldoende onderbouwde onderlegger [studie] voor Heumen, Wijchen, Druten en Beuningen naar voorbeeld van 'Nieuw Gelders Arcadië' [allen] • Formuleren 'identiteit' adellijk wonen in Maas en Waal en op basis daarvan uitwerken van projectenplan [allen] 	<p>I1</p> <p>-</p> <p>I1</p> <p>I1</p> <p>I1</p> <p>I1</p> <p>I2</p> <p>I1</p> <p>I1</p>
<p>Aanval en verdediging</p>	<p>Deel van een militair-strategisch belangrijk rivierengebied: de Tachtigjarige Oorlog</p> <p>Maas en Waal tijdens de Tweede Wereldoorlog</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Visualisatie route Spaanse leger van Grave naar Mook [Heumen] • Gedeeltelijk herstel / restauratie kroonwerk Coehoorn [Heumen] • Lokaliseren en visualiseren circumvallatielinie [Wijchen, Heumen] • Grondradaronderzoek grachteiland De Sleeberg [Heumen] • Publicatie historie boerderij De Tempel [Heumen] <ul style="list-style-type: none"> • Coördinatie activiteiten binnen context activiteiten Eindhoven - Grave - Nijmegen (duidelijke afstemming binnen kader), de opmaat naar 'een brug te ver' [Wijchen, Heumen] • Integratie gebeurtenissen 4 gemeenten in projectcontext 'Liberation Route' [allen] • re-enactment luchtlandingen Overasseltse Broek - een bredere benadering van de luchtlandingen zoals die al plaatsvinden op de Ginkelse Heide in Nijmegen [Wijchen, Heumen] 	<p>I1</p> <p>-</p> <p>I1</p> <p>-</p> <p>I1, I2</p> <p>I1</p> <p>I1, I4, I5</p> <p>I1</p>

Dynamiek van rivier en landschap	Maas en Waal in de Nederlandse delta	<ul style="list-style-type: none"> Publicatie: Veerhuis Nederasselt en veer Nederasselt-Grave (Rene van Hoften) [Heumen] Bijdragen aan een regionaal programma voor het Gelders rivierengebied 'de historische strijd met en tegen het water' waarin tal van activiteiten tussen Maas en Rijn in een specifiek gekozen jaar zouden kunnen plaatsvinden [allen] 	I2 n.t.b.
	Altijd droog: de hoge gronden van Maas en Waal	<ul style="list-style-type: none"> Uitbreiding heggen Lierdal [Heumen] Herstel hoogstamfruitboomgaarden [allen] Herstel scheidingswallen Heumensoord [Heumen] Verbeteren herkenbaarheid historische structuur dorpskernen in het huidige stedelijk gebied (d.m.v. inrichting openbare ruimte) [allen] Ruimtelijk herkenbaar en beleefbaar maken van overloopgeulen / brede straten als oude bewoningsassen langs lange laagtes haaks op de stroomrug [allen] 	- - - -
	Veilig achter de dijken (of toch niet?)	<ul style="list-style-type: none"> Richten op een integraal, gemeentegrensoverschrijdend toeristisch programma rond de dijklinten en de strijd tegen het water, inclusief alle gebouwde en landschappelijke relicten die zich daarlangs bevinden of bevonden [allen] Voorzien in duurzaam beheer en onderhoud van kolken; ontsluiting geschiedenis van het verhaal erachter [allen] Door rivieren dooraderd: het vertellen van een helder en eenduidig verhaal en het ruimtelijk verbeelden van oude rivierarmen, binnendijks en buitendijks; weergeven dat de rivieren dynamisch waren en vroeger andere lopen kenden dan tegenwoordig - en sporen in het landschap van nu daarvan laten zien (zoals De Kleine Elst, Wijchens Meer, Wijchens Ven) - uitbrengen themapublicatie en plaatsen bordjes / ontwikkelen smartphoneapplicaties [allen] 	I4 I1, I4 I5
	Afwatering en ontginning van de kommen	<ul style="list-style-type: none"> Leveren van een cultuurhistorische bijdrage aan natuurontwikkelingsprojecten rond waterlopen [allen] Trachten historische watergangen die deels omgeleid zijn weer via hun oude loop te laten stromen [allen] Herstel van aangetaste en/of verdwenen dammenstructuren die bepalend zijn/waren voor de historische compartimentering van het rivierengebied [allen] Stimuleren van het gebruik van kommen voor waterbergingsdoeleinden [allen]; Bij natuurontwikkeling de cultuurhistorische karakteristiek van de kommen respecteren en benutten [allen] Bijdragen aan herstel en onderhoud van eendenkooien en stimuleren van duurzaam beheer en exploitatie [allen] Ontwikkeling van een doorgaande wandelroute langs de hoofdafwatering van het Land van Maas en Waal [allen] 	- - - - - - -
	Uiterwaarden en steenfabrieken	<ul style="list-style-type: none"> Uitbreiding heggenstructuur Maasuiterswaarden [Heumen] Inspireren van nieuwe (neven)geulstructuren op geomorfologische structuur van de gebieden [allen] Samenwerking met projecten buiten de gemeenten op het gebied van toeristische ontsluiting, herbestemming en duurzaam behoud van steenfabrieken, kleiwinningsputten, bazen- en arbeiderswoningen en bijbehorende infrastructuur [allen] 	- - I1, I2
	Het boerenland na de bedijking	<ul style="list-style-type: none"> Stimuleren van beleefbare presentaties rond het vroegere agrarische bedrijf i.s.m. Museum De Lage Hof, bijvoorbeeld door periodieke activiteiten zoals 'grienden hakken' [Heumen] Herstel landschappelijk groen (houtsingels) in vanouds relatief gesloten landschappen [allen] 	I1, I2 -
Gebouwd erfgoed	Kerken	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoek naar herbestemming RK kerken i.v.m. te verwachten toekomstige leegstand [allen] Ondersteunen van betere benutting culturele mogelijkheden NH kerken van Heumen, Overasselt en Nederasselt [Heumen] Opknappen klein religieus erfgoed, zoals het knekelhuisje NH kerk Overasselt [Heumen] 	- - I2
	Molens	<ul style="list-style-type: none"> Betere benutting recreatieve mogelijkheden Joannusmolen, Zeldenrust en Maasmolen te Heumen [Heumen] Brochure over historie van de molens in het Land van Maas en Waal [allen] Aanduiden locaties verdwenen molens [allen] 	- I1 I1
	Agrarisch erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> Behoud en herstel klein gebouwd agrarisch erfgoed (bijgebouwen bij boerderijen) [allen] Opzetten erfinrichtingsproject in samenwerking met Landschapsbeheer Gelderland [allen] 	I2 -
	Scholen	<ul style="list-style-type: none"> Behoud en herbestemming schoolgebouw Vuurvogel [Heumen] Behoud en herbestemming schoolgebouw De Duivendonck (Ewijk) [Beuningen] 	I1 I1

Thema-overstijgende projectideeën	Communicatie en herkenbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> • Schildjes voor monumenten en karakteristieke panden [allen] • Informatieborden bij een selectie van monumenten en karakteristieke panden [allen] • Toeristisch-recreatief ontsluiten van oude linten als eenheid (ondanks recentere aanpassingen en doorsnijdingen) en waar mogelijk inrichten vanuit de 'lommerrijke-as'-gedachte [allen] • Herstel historisch Rijksstraatweg-karakter Rijksstraatweg Malden door middel van laanbeplanting en ingrepen in het wegprofiel; zorgen voor eenheid waardoor ook centrum Malden beter op historische Rijksstraatweg aansluit [Heumen] 	<p>I1</p> <p>I1</p> <p>I1</p> <p>I1</p>
	Educatie en ontsluiting	<ul style="list-style-type: none"> • Publicatie van een rijk geïllustreerd overzichtswerk over het cultuurhistorisch erfgoed van Maas en Waal ('cultuurhistorische atlas') op basis van een thematische benadering en afleiding van een 'Canon van Maas en Waal' hieruit [allen] • Digitale ontsluiting van de informatie op de cultuurhistorische waardenkaarten (web-portal) met een mogelijkheid om een 'redactie' aanvullen en correcties toe te sturen [allen] • Opzetten van MaasWaalWiki (MWW): een interactieve encyclopedie van erfgoed en verhalen in het Land van Maas en Waal - inclusief een aangestelde redactiecommissie [allen] • Organisatie van een 'Streekfestival', gericht op de combinatie van cultureel erfgoed en eten (het Happen en Stappen- / Happen en Trappen-principe) [allen] • Integreer en profileer specifieke aandacht voor cultuurhistorie in grotere landschapsevenementen, zodat ook burgers bereikt worden die niet automatisch op erfgoedevenementen afkomen [allen] • Ondersteuning van erfgoedonderwijs in het basisonderwijs [allen]: <ul style="list-style-type: none"> • Inhoudelijke lesbrieven / opstelwedstrijden; • Instructie- en bijscholingsbijeenkomsten docenten (en/of schoolleiding) ten aanzien van aardrijkskunde- en geschiedenisonderwijs; • aanleg fysieke speelplekken, tevens ter markeren van bijzondere historische locaties • Beleidsmatige verankering gebruik veldnamen bij straat- en objectnaamgeving, vastgelegde betrokkenheid historische verenigingen / erfgoedcommissies bij straat- en objectnaamgeving • Ontwikkeling uniforme, thematische erfgoedroutes voor wandelaar en fietser op basis van knooppuntennetwerk • Opzetten van themaroutes, al dan niet gekoppeld aan pagina's binnen MaasWaalWiki door middel van QR-codes • Herinrichting vitrines archeologische vondsten in het gemeentehuis van Heumen en Beuningen • Ondersteuning van erfgoedondernemerschap d.m.v. soepel omgaan met regels (zoals bestemmingen) waar mogelijk om gebruik van waardevolle locaties mogelijk te maken • Theater aan de Waal tussen Slijk-Ewijk en Beuningen 	<p>I1, I2</p> <p>I2, I3, I5</p> <p>I2, I3, I5</p> <p>I1</p> <p>I1</p> <p>I1, I2, I3</p> <p>I1</p> <p>I1</p> <p>I1, I5</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>*</p>
	Kennisontwikkeling t.b.v. beleidsvorming	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van een verdiepingsagenda voor de cultuurhistorische waardenkaarten; waar zitten de kennislacunes en ongelijkheden? • Uitvoeren van een historisch-stedenbouwkundige karakterisering en waardestelling 	<p>-</p> <p>-</p>
	Visualisatie en beleefbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeelding / aanduiding veldnamen in het landschap • Ga bij elk archeologisch onderzoek boven het huis-, tuin- en keukenniveau (ambtelijk in te schatten) na of er in de uitvoering van de plannen praktische en financiële mogelijkheden voor visualisatie / verbeelding bestaan - in landschapsarchitectonische zin of in de vorm van beeldende kunst. Probeer reeds in de fase van proefsleuvenonderzoek intern (bij gemeentelijke opdrachten) of in overleg met de initiatiefnemer de mogelijkheden te verkennen. Samenwerking met lokale organisaties is, mede ten behoeve van fondsenwerving, wenselijk. 	<p>I1</p> <p>I1</p>